NEMZETI NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXV. ÉVFOLYAM. 1904. VII—VIII. FÜZET.

September—Október.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	A nők egyetemi képzése *a. a.*	277—281
II.	Az «Erzsébet Nőiskola» tanítványainak szövetkezete. *Egy régi tanítvány*	282—284
III.	Év elején. *Egy apa*	285—290
IV.	A «Veres Pálné» leányiskola. Sebestyénné Stetina Ilona	291—294
V.	Az 1904-iki berlini nemzetközi női meetingről. Rosenberg Auguszta	295—307
VI.	Az iskolásgyermek egészségének és testi épségének gondozása. Komáry Erzsébet	308—312
VII.	Hypatia. Poznan Jolán	313—318
VIII.	A tanítónők továbbképző tanfolyama Szabadkán. Magony Julia	319—323
IX.	Iskolai értesítők. *S. J.*	324—330
X.	**Nőnevelési szemle.** A népiskolai könyvtárak. — Berzeviczy levele Zirzen Jankához. — A VI. egyet. tanítógyűlés és a nőnevelés. — A VI. egyet. tanítógyűlés és a tanszerkiállítás. — A polg. isk. tanáregylet. — A szünidei iparkiállítások. — Nőiparegyesület Szabadkán. — Az első női rajztanár. — Az első női hegedűtanár. — A fővr. tanítónők és óvónők betegsegítő alapja. — A budai tanítónőképző tanulmányi kirándulása. — A tanítók Hunyady-háza. — Berzeviczy Albert Kolozsvárott. — A M. D. E. választmánya. — Egyet. tanfolyam tanítók számára Horvátországban. — Külföldi női mozgalmak. — Baráth Ferencz halála. — Szente József. — Karkis Istvánné	331—341
XI.	**Irodalom.** Bánóczi József és Weszely Ödön. Poetika, retorika és olvasókönyv. — Hollós Károly. A hazai rajzoktatás. — Szemző Lajos. A testgyak. módszeres tanítása. — Beküldött könyvek	342—344

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet Nőiskola)*** *szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai tetemesen leszállított áron kaphatók a kiadóhivatalban.*

A *„Nemzeti Nőnevelés"* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a *„Nemzeti Nőnevelés"* címe alatt a VI. ker. állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI. ker. Bulyovszky-utca 28. sz.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXV. ÉVFOLYAM. 1904. SZEPTEMBER—OKTÓBER. VII. ÉS VIII. FÜZET.

A NŐK EGYETEMI KÉPZÉSE.

A nyári szünet csendjét riasztó hír verte fel. Beszélték, hogy a vall. és közoktatási miniszter rendeletet adott ki, mellyel a nők egyetemre bocsátásának feltételeit rendkívül megszigorította. A napilapok is hozzá szólottak e kérdéshez s a legtöbb sajnálkozással emelte ki a jogtalan sérelmet, melyet a rendelet következtében a tudományos pályákra törekvő nőknek szenvedniök kell s Berzeviczy Albert vall. és közokt. minisztert úgy tüntették fel, mint a nők tudományos képzésének ellenesét.

Az egyetemre felvételért jelentkező fiatal leányok tényleg akadályokba ütköztek. Az elégséges érettségi bizonyítvánnyal jelentkezőket elutasították s a többinek felvételét is miniszteri rendelettől tették függővé. A tanulásra törekvő ifjú leányok seregében (kik nem is tudták, hogy eddig is miniszteri engedélytől függött a felvétel, ez az akadály érthető rémületet keltett. Tanácskoztak, gyüléseztek s közösen folyamodtak a miniszterhez, a rendelet hatályon kívül helyezése, illetve rendes egyetemi hallgatókul leendő felvételük tárgyában.

Itt, a miniszteri audiencián tünt ki, hogy nyilt ajtót döngettek, mert Berzeviczy Albert ügyüket teljes jóakarattal karolja fel s kibocsátott rendeletével csak rendezte, de szigorúbbá — a szó betűszerinti értelmében — nem tette a nők egyetemre való beiratkozásának feltételeit. A kérelmezők ügyét is kedvezően intézte el, amennyiben az egyetemre való felvételüket megengedte.

A dolog úgy áll, hogy a nők egyetemre való beiratkozása eddig is feltételhez volt kötve, s ez a feltétel eddig is a jó előmenetelben *a tudományos pályára való hivatottságban* volt megjelölve. A felvételt kérő nőknek folyamodványait az egyetem tanácsa «*az illetékes karok véleményes jelentésével együtt min-*

den egyes esetben végeldöntés végett hozzám terjessze fel» írja 1895-ben 65,719 szám alatt az egyetem tanácsához intézett rendeletében * Wlassics Gyula, ki a nőknek egyetemen való tanulhatásra az engedélyt király Ő Felségénél kieszközölte. Már ő is csak a «*kiváló tehetségű és tudományos pályára hajlammal bíró nőknek*» kívánta a lehetőséget megadni a továbbtanulásra, s «*az egyetemi karoknak és a kormánynak a végrehajtásban a legnagyobb mérsékletet és óvatosságot*» ajánlja, hogy «*a jogosulatlan ambiciók visszaszoríttassanak.*»

Ezzel a törekvéssel szemben tény, hogy a nők érthető felbuzdulással kapva az alkalmon, jelentékeny számmal tódultak az egyetemre; s mivel kezdetben az egyetem tanácsa felvételük elé úgyszólván semmi akadályt sem gördített, kérvényüket csaknem minden esetben felvételre ajánlva terjesztette fel a miniszterhez: néhány év mulva az egyetemen tanuló nők száma százakra emelkedett. Tény az is, hogy a nők számarányának az egyetemi hallgatók közt való ilyen jelentékeny megnövekedése aggodalmat keltett az egyetemi tanárokban. Valljuk meg, hogy némelyek kezdettől fogva rosszszemmel nézték a nőhallgatókat, kik, ha a tanulás eredménye és maguktartása tekintetében átlag kifogástalanok voltak is, bizonyos értelemben zavarólag hatottak a tanulásra, mert egy részük kellő komolyságot és kellő érettséget nem tanúsított.** Természetes, hogy a fiúk között is van sok, kik kellő készültséget, elég komolyságot és elég törekvést nem igazolnak — szívesen bizonyára ezeket sem látják az egyetemen; de — a min. rendelet értelmében — a leányok közül csak az «arra hivatottak» számára áll nyitva az egyetem, s lehetséges tehát — és úgy vélték a tanárok szükséges is — a leányoknak az egyetemre tódulását megnehezíteni.

Az egyetemi tanárok kebelében kezdődött tehát a mozgalom a nők egyetemre való felvételének korlátozása tárgyában. S a

* Lásd e rendeletet egész terjedelmében a «Nemzeti Nőnevelés» 1869. évi I. füzetében.

** Lásd a «Nemzeti Nőnevelés» 1904 június havában megjelent közleményt: «Az egyetemi nőhallgatók érdekében». Irta Relkovics Davorka.

miniszteri rendelet csak felelet az egyetem tanácsának idevonatkozó javaslataira.

Semmi sem bizonyítja Berzeviczy Albert bölcs mérsékletét és nemes intencióit annyira, mint 1904 július 7-én 35138. sz. a. a tanácshoz intézett eme nevezetes rendelete, melyben a tanácsnak a nőknek egyetemi hallgatókká való felvételét illető módosító javaslatait *ez idő szerint még mellőzni óhajtja*, mert «az eredményes működést biztosítani nem látszó és a kiváló tehetséget és a tudományos pályákra hajlamot nem igazoló nőknek az egyetemre való felvétele *az eddigi szabályok alapján is megtagadható, vagy bizonyos feltételekhez köthető.*»

Eddig is elutasíthatta tehát a miniszter a tanács javaslatára mindazokat, akiknek eredményes tanulását biztosítva nem látta (a nemjeles tanulókat). Azonban azt akarja, hogy a *jó* érettségi bizonyítvánnyal jelentkezők, mint *rendkívüli hallgatók* egy év alatt bizonyságát adhassák annak, hogy ambiciójuk nem jogosulatlan. A rendkívüli hallgatóként az egyetemen sikerrel töltött évet azonban rendes hallgatókul leendő felvételük esetén ép úgy beszámítják nekik, mint ha már előbb is rendes hallgatók lettek volna. Ehhez képest a miniszter arra hívja fel a tanácsot, hogy a nőhallgatók felvételt kérő folyamodványait hozzá az engedély megadása végett oly értelemben terjesszék fel, hogy «*a jeles érettségivel bíróknak azonnali felvételét, a csupán elégséges bizonyítványokat felmutatóknak pedig azonnal elutasítását hozzák javaslatba: a jó érettségi bizonyítványúak felvételét pedig csak egy rendkívüli hallgatói minőségben eltöltendő tanév után terjesszék fel az elért eredményhez képest pártolólag vagy elutasítólag.*»

Íme teljesen az eddig ervényben volt rendelet és gyakorlat értelmében szól emez újabb, a felvétel feltételeit rendező, de nem szigorító miniszteri rendelet is. Mert a szigorú körültekintésre való utasítás benne volt az eredeti rendeletben is, csak szabatosabbá és határozottabbá vált azzal, hogy *az elégségesekre* vonatkozólag előzetesen elutasító javaslatot vár a miniszter. Mindenkor fenmarad azonban a miniszternek az a joga, ha maga arról győződik meg, hogy az az *elégséges* osztályzat nem következetes

eredménye a tanuló képességeinek és munkásságának, hanem véletlen és szerencsétlenség: engedélyt adhasson a komolyan törekvő és tehetséges leányoknak ebben az esetben is a felvételre.

A nők tudományos képeztetésének legigazabb barátai sem kívánták, nem is kívánhatták soha, (mert azzal a nők ügyének ártottak volna), hogy tehetségtelen és kevésbé komoly leányok az egyetemen folytassák tanulmányaikat. Maga De Gerando Antonina is, kit e tekintetben mindnyájunk között a legszabadelvűbbnek ismerünk: e kérdésben szót emelve a Budapesti Hirlap szeptember 17-iki számában kimondja, hogy a legkiválóbbakat, legtörekvőbbeket szemelte ki tanítványai közül a gimnáziumi tanulmányok végzésére, illetve az egyetem látogatására.

A rendes gimnáziumi tanfolyamot végzett tehetséges és komoly törekvésű leányokat, kik legalább jó érettségire okvetlenül szert tesznek, nem is sujtja ez a rendelet, legfölebb jövőben még nagyobb szorgalomra ösztönzi.

Hogy a *rendes gimnáziumi tanfolyam* látogatására a lehetőséget a leányoknak meg kell adni, hogy Budapesten és Kolozsvárott ilyen tanfolyamokat létesíteni kell, az ma már kétségtelen. A kevésbé tehetséges leányokra nézve pedig, ha első percben igazságtalannak látszik is, az ilyen megszorítás valósággal jótétemény. Minek is csábítsunk elnézéssel leányokat olyan munkatérre, melyen csak gyötrődnek, kínlódnak, de amelyen sikert elérniök alig lehetséges, s hol a nők tanuló képességébe vetett bizalmat megingathatják. Az érettségi bizonyítvánnyal kezében más munkakört is választhat magának az arra utalt fiatal leány: postai, távirdai, vasuti szolgálatot nyerhet magánhivatalnok, kiadó tisztviselő esetleg — néhány vizsgálat árán — tanítónő lehet. Igaz, hogy ezt részben felsőbb leányiskolai és polg. iskolai bizonyítvánnyal is elérheti, de az érettségi bizonyítvánnyal ezek fölött mégis elsősége van.

Az egyetemi tanárok ezen korlátozást célzó mozgalmából azonban az egyetemen tanuló vagy oda törekvő fiatal leányok fontos tanulságokat meríthetnek. Az egyetemi tanárokat rend-

kívüli komoly magatartás és szorgalom által meg kell ügyüknek nyerniök. Mert nem mindegyik jó barátjuk; s aki szabadelvűségénél és humanizmusánál fogva szívesen látja is őket, hallgatói között, nem védelmezheti ügyöket, ha erre kiválóságuk és szorgalmuk által fegyvert nem szolgáltatnak kezébe. Nem úgy kell tanulniok, mint a fiúknak, *jobban kell tanulniok* és komolyabb magatartást kell tanusítaniok, mint azoknak. Nemüknek, női méltóságuknak tartoznak azzal, hogy maguktartásával kivívják nemcsak hallgatótársaik, hanem az egyetemi tanárok nagyrabecsülését és tiszteletét is. Ez bizony komoly feladat; de csak úgy vállalkozzanak rá, ha erőt éreznek magukban erre s elég lelkesedést a tanulás iránt, hogy annak örömeiben kárpótlást találjanak azért a sok lemondásért és önfegyelmezésért, melyet az egyetemi tanulóévek tőlük áldozatul követelnek.

Hogy egyesek erre mily teljes mértékben képesek, azt már a multban néhány ragyogó példából láttuk. Kívánjuk, hogy jövőre minden egyes nőhallgatónak olyan siker koronázza törekvéseit, mely igazolja a miniszter úrnak a jelen rendelet kibocsátása alkalmával — a tanács előterjesztésének mellőzésében — a leánytanulókkal szemben kifejezésre juttatott bizalmát.

Budapest. —*a.* —*a.*

AZ «ERZSÉBET NŐISKOLA» TANÍTVÁNYAINAK SZÖVETKEZETE.

Rendre keletkeznek az intézetek volt iskolatársainak szövetkezetei. Tudtommal alakultak pl. Budapesten a II. ker. áll. tanítónő képzőben, az Orsz. Nőképző-Egylet iskolájában, az V. ker. Hoffer-féle főreáliskolában, a mintagimnáziumban, az V. ker. polg. leányiskolában, a VIII. ker. Práter-utcai polg. leányiskolában és legújabban a II. ker. Batthyány-utcai polg. leányiskolában. E szövetkezetek célja oly jelentős, oly nagyfontosságú, hogy kívánom, hogy az ország minden iskolájának (kivéve az elemi iskolákat) volt tanítványai ekként egyesüljenek a jótékonyság szolgálatában.

Magyarország legelső és legmagasabb fokú nőnevelő-intézete az «Erzsébet Nőiskola»; kívánatos tehát, hogy ebben az intézetben is alakuljon meg a volt tanítványok szövetkezete olyképpen, hogy mindazok, akik az intézetnek vagy rendes növendékei voltak, vagy ott vizsgálatot tettek, egyszersmindenkorra adjanak a szeretet oltárára tehetségük szerint egy bizonyos összeget, de személyenként legalább 5 koronát; esetleg fizessenek csekély 1—2 korona évi tagdíjat.

Az Erzsébet Nőiskolának (ezelőtt VI. ker. Andrássy-úti áll. elemi- és polg. iskolai tanítónőképző-intézet) 31 éves multja van és nemcsak tanítónőket és nevelőnőket képeznek ott, hanem oly tanítványai is vannak és voltak az intézetnek, akik a vele kapcsolatos elemi, és polg. iskolai és felsőbb leányiskolai gyakorlóba jártak és járnak, sőt vannak az intézetnek egyetemet látogató növendékei is. A volt tanítványok száma közel 3000 és nem tételezem fel, hogy közülök egy is akadna, aki hálából az intézetben nyert képzésért és az intézetben eltöltött boldog ifjúkor szép emlékeért sajnálná beküldeni azt a csekély összeget.

Felszólítás útján néhány év alatt a volt tanítványok egy legalább 10.000 koronás alapítványt gyűjthetnének, amelynek az volna célja, (ebben állana a tanítványok szövetkezetének működése) hogy az alapítvány évi kamatainak egyik feléből megsegíthetné a gyűjtő- és kezelő-bizottság egy-egy jelenlegi és szegénysorsú tanítványát az intézetnek, első sorban árvát, vagy tanító gyermekét; a kamatok másik feléből pedig az intézetnek oly volt tanítványát támogathatná a bizottság, aki vagy képtelen a munkára és szegénysorsú, vagy állást nem kapott, vagy akit baleset vagy nagy betegség ért, vagy elaggott és magát eltartani nem képes: szóval, aki anyagi küzdelme miatt nagyon-nagyon rászorult a segítségre.

Mi, akik túl vagyunk az ifjúkor anyagi küzdelmein, akik egészségesek vagyunk és állásban vagyunk, merő hálából a gondviselés iránt segítsük meg azokat, akiknek nem kedvezett a szerencse és segítsük meg azokat, akik a tanítónői pályának kezdetén vannak. Úgy vegyük, hogy mást boldogítani maga is boldogító érzés.

Célszerűnek vélem, hogy az alapítvány gyűjtő- és kezelő bizottsága ne csupán a tanítványok soraiból alakíttassék, hanem az Erzsébet Nőiskola volt, jelen és kiegészítésül a jövő tanári és tanítónői testületéből; elnöke volna az intézet igazgatója, jelenleg Lázár Gyuláné úrnő, azután mindenkor utódja.

Ez a gyűjtő- és kezelő bizottság, melynek soraiban van jelenleg az intézetnek számos volt tanítványa is, a szövetkezetbe való belépésre felszólítaná a volt, jelen és jövő tanítványok ezreit, fogadná, elkönyvelné és nyugtatná «Az Erzsébet Nőiskola tanítványainak alapítványa» címén személyesen és a Nemzeti Nőnevelésben is az e célra beérkezett adományokat, elhelyezné a pénzt gyümölcsözés végett, megszerkesztené az alapító oklevelet, kiírná a pályázatot, odaitélné és kiutalványozná az érdemeseknek az évi kamatokat és gondoskodnék más úton is az alapítvány növeléséről.

Az Erzsébet Nőiskola növendékei évenként több izben rendeznek szini-, szavalati- és zenés előadásokat. Ilyen volt pl.

1903-ban a «Virágok álma» és 1904-ben a növendékek rendkívül érdekes beszámoló előadása olasz- és spanyolországi útjukról. Azt hiszem, nem kellene hallgatókról gondoskodni még akkor sem, ha évenként legalább egy ilyen előadás csekély belépő díjjal volna kapcsolatos. Ilyen előadásokból folyó jövedelemmel lehetne évenként legalább 100 koronával növelni az alapítványt.

E sorok megirására engem nem az utánzás vágya ösztönöz, hogy az iskolatársak már eddig is működő szövetkezeteit egy újabbal szaporítsam, hanem az égő szükség, mert úgy tapasztaltam, hogy társaim közül anyagi küzdelmük miatt többen félbeszakították tanulmányaikat, s volt — fájdalom — olyan is, aki elvesztette lelke egyensúlyát s úgy segített magán, a hogy tudott: öngyilkossá lett.

Nagyon kérem az Erzsébet Nőiskola volt és jelen igazgatóját, volt és jelen tanári és tanítónői testületét, tegyék magukévá az ügyet és kegyeskedjenek elvállalni a bizottság tisztét; és nagyon kérem az intézet volt és jelen tanítványait, tegyék magukévá az ügyet, és sziveskedjenek hozzájárulni «Az Erzsébet Nőiskola tanítványai alapítványá»-nak megteremtéséhez; senki még nem bánta meg, aki tudását és adományát a szeretet oltárára helyezte és a kedves kötelesség teljesítését még senki sem tekintette tehernek. Az Erzsébet Nőiskolában oktató tanárok és tanítónők tanítványkorunkban minket a kötelesség teljesítésére és emberbaráti szeretetre buzdítottak, tegyünk ez alkalommal is bizonyságot arról, hogy mestereink intelmeit megértettük; jócselekedeteinkkel növeljük az intézet fényes multját, hogy oly mértékben büszkélkedjék velünk, amilyen mértékben nekünk dicsőség, hogy az intézet növendékei voltunk.

A segítséget majdan élvezőket pedig necsak azért kötelezzük az intézet iránt hálára, mert ott nyerték szellemi képzésüket, hanem azért is, mert az alapítvány révén anyagi támogatásban részesítettük.

Boldog leszek, ha tervem sikerül.

Egy volt tanítvány.

ÉV ELEJÉN.

A tanítók, tanárok nem is sejtik, mily komoly kritikának vannak kitéve a laikusok részéről. Vagy — ha sejtik is, ügyet nem vetnek rá, mert a bírálat «nem szakértőtől» származik. Néha ugyan maguk a tanítók is rámutatnak egy-egy komolyabb hibára: Nem régen VI. egyetemes tanítógyülés «A nép- és középiskola kapcsolata» című tételt tárgyalta. Tanácskozása eredményeként többek közt kimondta, hogy a középiskolákban nem tartják meg mindig az induktiv tanításra vonatkozó utasításokat, szertelenbe viszik a szakrendszert, és a tankönyvek nagyon terjedelmesek.

Ha jól körülnézünk, van ezekből a bajokból másutt is. Engedje meg tisztelt Szerkesztőnő, hogy mint laikus, de mégis érdekelt, igaz jószándékkal rámutassak némely sűrűn előforduló hibára, mert az apróságok számba nem vevése sokszor a legnemesebb és legönzetlenebb törekvést is megbénítja.

A minden rendű intézetek számára rendezett szünidei tanfolyamok és szabad egyetemek látogatása sokaknál kárba vesz ilyen «csekélységek» miatt. Mert mit ér a pszichofizikai kisérletek szemlélése, ha tanítványaiknak még a leckét sem tudják feladni . . . sem először, sem ismétléskor. Az iskolától távol álló szemlélő szerint vezérelv az volna, hogy egyszerre csak annyi leckét adnának, amennyit megmagyaráztak és nyomban felfogatak. Meg kellene válogatni jól a tanítás anyagát, csak lényegest venni fel, nem nevetséges apró-cseprő dolgokat s olykor még ki nem forrott aktualitásokat. Szükséges volna a sokoldalú érdeklődést felébreszteni, mert a léleknek nem kell, ami nincs inyére, ami mintegy önként nem lesz sajátja; az érdek nélkül hajszolt dolog testet, lelket felemészt. Ezért helytelen — mint

sok tanár teszi — az örökös, gyakori ismétlés. Csak elfeledett dolgok ismétlése szükséges. Ami a tankönyvben van, azt magyarázzák meg! Pedig sokat vétenek ez ellen, akik, csakhogy szellemesnek lássanak, mindenről beszélnek, csak arról nem, ami a tankönyvben van. A vége aztán az, hogy, amit jobbára az iskolában kellett volna elsajátítani, új feladatként áll otthon a tanuló előtt s a szülő és korrepetitor segítsége elkerülhetetlen.

Az összefoglalást különösen restellik a kicsiségekkel nem törődő tanárok, talán mert ekkor újabb szempontokat is kell felvenni, hogy unalmas ne legyen.

A leckehagyás összefügg az ismétléssel is. Ismétlésre összegyűl az anyag. «A tudományok nőnek, anélkül hogy a fejek is nőnének.» (Így fejezte ezt ki egy filozófus, gondolom Herbart a neve.) Ismétlésre ugyancsak meg kell jól válogatni; az anyagot mert bizony kimondhatatlan teher a tanulóra nézve az egész évi anyagot vizsgálatokig cipelni. Az ismétlés év végén kinos látvány, holott az egy célra sietés másutt felséges szokott lenni.

Ámde az a cél! Mi szülők csak az ideges sietést látjuk, átszaladást sebtében az egész könyvön, majd félkönyv, majd egész könyvnek felhagyása!

Már most képzeljük magunkat a tanuló helyzetébe ismétléskor. Egy belátásos tanár mondta egyszer nekem: Meg kellene bolondúlnia a 7—8-ik osztályú tanulónak, ha mindennek teljesen megfelelne. A fiúk szerencsére átlag lustábbak, csak annyit tanulnak, amennyit birnak. De azok a szerencsétlen szorgalmas leányok egyszerűen agyontanulják magukat!

Van elég tanár, aki úgy fogja fel tanítói hivatását, hogy minden órára felhagyja az egész anyagot. Ez más tárgyra nem tekint. Van, aki utolsó órában is újat tanít. Ennek ellentétele az, aki nagyon is korán végez az anyaggal, s gépszerűen ismétel hónapokon át; persze, hogy mi az intenziv, sok oldalú feldolgozás, azzal az ilyen nem sokat törődik. Még olyan is akad, ki a tárgyat nem végzi el. Ez öreg hiba, néha vizsgálatra áll a növendék, s a tanár annak dacára, hogy nem végezte el az anyagot, a merőben új dolgokból kérdez. Bármennyit szabjanak is

ki, — a laikus szerint — főbb pontjaiban okvetetlenül el kell végezni. Természetesen nem «bemagoltatni», amire pedig sok példát látunk.

Könyvnélkülit csakis kisebb tanulóval lehet gyakran tanítani, de egyszerre ezeknek is keveset kell könyvnélkülözésre feladni. Nagyobb tanulóval emléztetni már gyérebben szabad, mert ennek elég egyéb más tanúlni valója is van. De különösen vizsgálatra nem szabad az összes évi könyvnélküli anyaggal is terhelni a tanulót. Ha látnák, mint görnyed könyve fölött a tanuló, bizonyára nem is tennék. A könyvnélküli tanítás közben igen jó lenne meg is mutatni, hogy miként tanuljon helyesen a tanuló.

Nagyon terhükre van a tanulóknak a sok házi irásbeli feladat is. Tudom, hogy ezt rendelet szabályozza, de ennek dacára nemcsak hogy összetorlódnak a feladatok, hanem bizony sokan könnyedén szabják ki azokat. E téren is sok a furcsaság. Van eset, hogy már a tanítás első óráiban, sőt a tanév első órájában is adnak írásbeli feladatot. Ezek nem veszik tekintetbe, hogy az írásbelinek a tanítás folyományának és próbakövének kell lenni. Az első órákon gyakorlatlan, izgatott a gyermek. Egy kis leány az első órán I. polgári osztályban sirva fakadt, mert órarendjét nem tudta felirni, mint kellett volna. Mit mondjon az ember ahhoz, hogy a számtanok hibás példái is erősen megkínozzák a tanulókat; a nagy számok pedig megakadályozzák az elképzelést és összevetést. Házi feladatokkal (tanulás és írásbeli) sokan még a tanulók szüneteit is elrontják. Ha több a szünet, több leckét, feladatot adnak fel. Pedig ezt is rendelet tiltja; sohasem volna szabad többet feladni, mint amit máról holnapra elvégezhet a gyermek.

Előmozditja a magoltatást a sok nagy tankönyv is. A szülő aggódva látja már 10—11 éves gyermekét is görnyedni a sok nagy tankönyv súlya alatt; mert 4—5 könyvet, füzeteket stb. kell naponként cipelnie. Hát még ha meg is kell tanulni! Vegyünk csak egy mostani, divatos 250—260 lapos tankönyvet elő, melyet heti 2 órában kell elvégezni. Több ilyen könyv mellett micsoda

tanítás eshetik, azt a szülők sok példával bizonyíthatnák. S még a nagy könyv sem elég, sok tanárnál még jegyeznek is a tanulók. Ezt az ismeretszerző módot nem lehet eléggé kárhoztatni. Ha már jegyeztet a tanerő, írja maga fel a táblára vagy mondja tollba rendes, tintával írott füzetbe és javítsa ki. Ezt is hiába tiltotta el a miniszter!

Mennyit írtak hiába a zsufoltságról! Gyermekünk ma is szűk termekben szorong. Vegyünk itt is 2 órás tantárgyat és csak 50—60 tanulót. Ugyan mennyi ideje marad a tanerőnek feleltetésre, az egyéniség kiismerésére és alapos magyarázásra. E mellett az osztályozási kényszer, a gyermek idegrendszerének tönkretevője. Pedig némelyik tanerő szerencsétlen is volna, ha eltörölnék az osztályozást. Ebben az esetben csak kevés eredményt volna képes felmutatni. Nála a fő a fényes eredmény minden áron. Nem baj, ha a tanulók idegesek lesznek is. Az 5-ösök sűrű osztogatásával fenyegetőzik szüntelen, minden csekély tudnivalót felfúj, előtte csak a vizsgálat lebeg, egész évi működése arra irányzott. Más tárgyakra nem tekint. Tulságos buzgalma többet árt mint akár a legnagyobb lustaság is.

Hol nagy míveltségű vezetők és összhangzó működés van, ott arra is figyelemmel vannak, hogy a tanítás nyelvét mindenki szabatosan birja; secessiós írás ne harapózzék el, néhol egyszerűen szörnyű, hogy milyen irást tűrnek el épen a leányiskolák tanárai.

A *referáltatás* is visszaélés, mellyel egyik tárgy tanítója a másik fölé kerül; pedig megtudhatni más tárgy kára nélkül is, mit tud a tanuló.

Sokat mondhatnék a tanítás módjáról is. Az a sok kathedrai bölcseség mit az élclapok közölnek, épenséggel nem mese. A növendék mint a méhe, megrakodva jő haza a különösségekkel. A tanítás irálya minden más irálynemnél inkább megkívánja, hogy a fogalmakat érzéki szemléletességben ábrázolják. Pedig a tanárok nyelve nem szemléletes; metaforákkal, hasonlatokkal és más beszédalakzatokkal van tele, melyek inkább a képzelethez mint értelemhez szólnak. Pedig a jól választott példák megkap-

ják a gyermek figyelmét; azzal otthon is örömest eldicsekszik. A nehézkes elvont szók halmozásából álló magyarázatokról azonban nem számol be otthon. «Szépen beszélt a tanítónőnk, de nem értettem», ezt a feleletet gyakran kapjuk, ha a magyarázatokról tudakozódunk.

De nemcsak a «*magyarázat*», a «*hangnem*» is kifogásolható. Vajjon nevel-e az a tanerő, ki a neki kiszolgáltatott és vele szemben tehetetlen tanítvánnyal gunyolódik, vagy nevéhez füz izetlen megjegyzéseket, olykor piaci kifejezéseket használ? Az, hogy a tanuló otthon még különbet is hallhat, nem szolgálhat mentségül. Noha gyermekekké kell lennünk, mint tanítóknak, egy kis tapintat nem árt.

A mai iskola megrontja a szülők és gyermekek közötti jó viszonyt, még pedig annál inkább, mennél törekvőbb a gyermek. A mai értelmi fejlesztés elfásít, a képzeletet ellankasztja. Nem volna szabad semmiféle tanulónak 35 rendes heti órát iskolában tölteni, pedig erre sok eset van. S ha hazajön a gyermek, mindjárt neki fekszik a tekintet nélkül kiszabott feladatoknak. Mert nem mozog, nincs levegőn, étvágya sincs, vértelen, kedvetlen. Ezt a szülő aggodalommal szemléli. Gyermekének tanácsol, inti, de az iskola réme minden szülői szónál hatalmasabb. Erre következik a szülő boszankodása s kifakadása az iskola ellen vagy kölcsönös nem törődés. A család alig lehet együtt, az idill, a költészet feltartózhatatlanul tűnik. A rendes órákon kívül játékdélutánok (aztán éjjel tanúlás rá), ünnepségek, önképzőköri ülések. Olyan iskoláról is hallottam, hol minden héten van önképzőköri ülés. Itt tanulják meg az örökös szavalást, a szereplést és viszik ki az életbe. Ma a 15 éves titkár — még a leány is — úgy ismeri a világ folyását, mint régebben a 35 éves egyén.

Hogy egyszerűségre és takarékosságra a mai iskola nem szoktat, abba nem is kezdek bele, pedig a leányiskoláknál ez nagy fontosságú feladat lenne. Maga a tanár is kénytelen a látszatra törekedni. Az össze-vissza sok felügyelet, aztán a rangsor is sarkal nem egy tanerőt. A felügyelők csak a tanulás eredményét veszik számon, a nevelés, a lélek finomodása nem lajstro-

mozható. Végfokon pedig minden a tanulóra nehezedik, mint más téren a népre. Már pedig ha a tanuló nyomás alatt dolgozik, a tanulást tehernek tekinti: szellemének gyarapodásáról szó sem lehet.

Ha visszaemlékezem az 50-es és 60-as, akár a 70-es évek iskoláira, bizony akárhány rossznak hirdetett is volt köztük. Mégis hány nagy ember került ki körükből, holott nem tanultak annyiféle tantárgyat. De a gyermeknek hervadatlan szép ifjúsága volt . . . s ereje és kedve a tovább tanuláshoz. Magas színvonalra emelést a tanórában való dolgozás hoz meg, nem a sok lecke és feladat.

Meg kell gondolniok a tanítóknak, hogy mire vezet, ha a tanuló az iskolában töltött hat leckeóra után megint csak könyveinek fekszik neki a gyermek s 5—6 tantárgyból készül másnapra.

Szomorú volna, ha az itt felsorolt hibák együtt, egy helyt mind megvolnának. Mert vannak iskolák, hova örömmel járnak a gyermekek s hálával gondol évek multán is rájok, de kár, hogy a tanítók néha észre nem veszik az ifjúság örvendezését, hogy tőlük megszabadult. Így év elején jó lenne ezeket megszívlelni.

Nagy-Károly. *Egy apa.*

A «VERES PÁLNÉ» LEÁNYISKOLA.

Az «Országos Nőképző-Egyesület» leánynevelő intézetének homlokzatát az új tanév kezdete óta *Veres Pálné* neve diszíti. Veres Pálné tevékenysége szólította életre 35 évvel ezelőtt az egyesület leánynevelő intézetét, mely azóta Veres Pálné szellemében dolgozva, kitünő szolgálatokat tett hazai nőnevelésünknek. Kezdeményező, úttörő volt ez egyesület a nők magasabb képzését illetőleg minden időben; a nők magasabb képzésére tartotta fenn eddig polgári leányiskolája mellett «továbbképző» tanfolyamait, háztartási iskoláját, tanítónőképző-intézetét s ezt a célt kivánta szolgálni, midőn 1896-ban az ezredévi ünnepek idején leánygimnáziumát — az első magyar leánygimnáziumot — megnyitotta.

Némi aggodalommal tette akkor az egyesület a leánygimnázium megnyitására a kezdeményező lépéseket. A vezetőség részben attól tartott, hogy a gimnázium oly anyagi áldozatokat követel az egyesülettől, melyet teljesíteni nem lesz elég ereje, ha az új intézmény a nagy közönség rokonszenvét kellő mértékben megnyerni nem fogja. Másrészt attól félt az egyesület, hogy az intézet első sorban kenyérkereseti pályákra (gimnáziumi és tanítónőképző tanfolyama által) nevelvén tanítványait, nem tesz, nem tehet eleget annak a feladatának, melyet a középosztály leányainak, mint leendő családanyáknak, magasabb képeztetése által kezdettől fogva maga elé tűzött.

Az egyesület vezetőségének első aggodalma azóta már tárgytalanná vált. A Nőképző-Egyesület leánygimnáziuma nyolc éves fennállása óta megszilárdult s a nagy közönség bizalmát teljes

mértékben kiérdemelte. Tanítványai, amennyiben az egyetemen folytatták tanulmányaikat, fényes sikerrel állották meg helyüket s az egyesület befektetett tőkéjének kamatai a tandíjfizetésekből részben megtérülnek. Amennyiben pedig az egyesület a leánygimnáziumért anyagi áldozatokat hoz, büszkeséggel és örömmel teszi azt, egyrészt mert áldozatával leánynevelésünknek nagy hézagát sikerül kiegyenlítenie, másrészt, mert a Beöthy Zsolt fővezetősége alatt működő intézet sikeres munkássága az egyesületnek sok dicsőséget és elismerést szerez.

Az egyesületi elnökség abbeli aggodalma azonban, hogy nem tehet eleget a kenyérkereseti pályára nem készülő leányok neveltetésére nézve az egyesülettel szemben támasztott igényeknek, az idők folyamán alaposnak bizonyult. Kenyérkereső pályákra képző intézetei terjeszkedése miatt (a gimnáziumban párhuzamos osztályokat is kellett nyitnia) nem fogadhatta be intézetébe elegendő mértékben azon szülők leányait, kik leányaiknak magasabb képeztetését csupán a család körében kivánták értékesíteni.

A művelt magyar családok ilyen irányú szükségletének kielégítése elől nem zárkózhatott el sokáig az «Országos-Nőképző Egyesület. Gondoskodnia kellett módozatokról, melyekkel a szülők sürgetésének eleget tehet. Intézetét nagyobb arányokban fejlesztenie a fennálló helyi viszonyok között nem volt lehetséges, s a nők egyetemi képzésére nézve nagyfontosságú leánygimnáziumát szűkebb határok közé nem szoríthatta. Kénytelen volt tehát népes, virágzó tanítónőképzőintézetét áldozatul hozni, hogy annak beszüntetésével nevelőintézetét a szükség követelményeihez képest kifejleszthesse. Tanítóképző-intézetet különben is elegendő számban tartanak fenn az állam és a felekezetek; a Nőképző Egylet által létesített tanítónőképző beszüntetése által nőnevelésünk érzékeny kárt tehát remélhetőleg nem fog szenvedni.

Midőn a fentebbi okokból az egyesület tanítónőképző-intézetét és polgári leányiskoláját a jelen tanév végével teljesen beszüntetni elhatározta, egyben gondoskodott olyan intézet létesítéséről, mely a leányoknak a külföldi (Drezda, München) magasabb fokú leánynevelő intézetekhez hasonlóan minden pályacél

nélkül a lehető legmagasabb képzettséget nyújtsa. Leánygimnáziumának változatlan fentartása mellett szervezett tehát a fentjelzett szükséglet kielégítésére egy nyolc évfolyamból álló, bennlakással kapcsolatos tanfolyamot s annak első és ötödik osztályát már a jelen tanév elején megnyitotta. Az új tanfolyam két tagozatból áll: I—VI. osztály tanterve teljesen megfelel az állami felsőbb leányiskolák tantervének, csak a bennlakók számára egészítik azt ki zene- és nyelvgyakorlatok; a felsőbb leányiskolát betetőző, azzal szerves összefüggésben álló VII. és VIII. osztályban, első sorban olyan tárgyakat fognak tanítani, melyek a nők lelkivilágához legközelebb állanak. Ilyen tárgyakul jelölte meg a tervezet a hazai és egyetemes irodalomtörténetet, az emberi műveltség és művészetek történetét, hazai alkotmánytant és jogi ismereteket, modern nyelveket és a művészeti tárgyakat, mely utóbbiak között hajlamaik szerint válogathatnak a növendékek.

A «Nőképző-Egyesület» ezen új tanfolyama eszerint tehát hazánkban a kenyérkereső vagy tudományos pályákra nem készülő leányoknak legmagasabb fokozatú tanintézete, melyben a leányok legzsengébb koruktól kezdve, életük 18-ik évéig részesülhetnek gondos nevelésben és tanításban, és szüleik kívánságára, nemcsak az idegen nyelvekben és művészeti tárgyakban (festés zene), de egyes gyakorlati ügyességekben is — mint ruhaszabás, főzés, virágcsinálás stb. — nyerhetnek oktatást. A főzés tanulására már évek óta kitünő sikerrel működő háztartási tanfolyama van az egyesületnek.

Régi jó hírnevű intézetének ezen újabb tanfolyammal történt kiegészítése szolgáltatott az egyesületnek alkalmat arra, hogy intézetét nagynevű alapítójának, az újabb magyar nőnevelésügy lelkes kezdeményezőjének nevéről *Veres Pálné leányiskolának* nevezze el.

Ez elnevezéssel nem csupán hálás megemlékezését akarta kifejezésre juttatni az egyesület, hanem azt is jelezni kívánta, hogy tevékenységét ma is Veres Pálné eszménye irányítja s míg egyrészt leánygimnáziumával a női keresetképesség fejlesztésének kíván szolgálatot tenni: bennlakó nevelőintézetében a leendő

magyar családanyák műveltségének fokozásához s ezáltal a magyar társadalom erkölcsi és kulturális erejének növeléséhez járul hozzá.

Az «Országos Nőképző-Egyesület» nem szorult rá, hogy új alkotását a tény egyszerű felemlítésén kívül még külön magasztaló szavakkal ajánljuk a nagy közönség figyelmébe. Azt a gondos, családias és magyaros szellemű nevelést, melyet intézetében nyer a növendék, különben is elismerő figyelmével kiséri a magyar társadalom. Mégis ma, midőn a régi jó hírnevű nevelőintézetben foganatosított célszerű újításról megemlékezünk, nem tehetjük ezt anélkül, hogy az egyesület vezetőségét köszönettel ne illessük, amiért a kor szelleméhez alkalmazkodva, kezdeményezésükkel hazai nőnevelésünk színvonalát emelni sietnek. Hazai nőnevelésünk javára kivánjuk, hogy kisérje siker az egyesület értékes vállalkozását, hogy nevelőintézete méltóképen viselhesse homlokán Veres Pálné nevét, kinek emlékét megörökíteni van hivatva.

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

AZ 1904-IKI BERLINI NEMZETKÖZI NŐI MEETINGRŐL.

I.

Amit nem akarsz, hogy mások veled cselekedjenek: azt te se cselekedd másokkal. *Aranyszabály.*

Heten voltunk Berlinben magyar nők — mindannyian fővárosunk lakói — a kik a juniusi nemzetközi női összejövetelben részt vettünk: Fuchs Malvin, Glüchlich Vilma, özv. Herich Károlyné, Dr. Neumann Árminné, Rosenberg Auguszta, Schwimmer Rózsa és Sulyok Ylda.

Alkalmasint egyikünk sem volt ezúttal először szemlélője, vagy tagja külföldi nemzetközi congressusnak, s mégis mindannyian egyetértettünk abban, hogy olyan lelkes, olyan sokoldalú, úgy egészében, mint részleteiben derék, hasznos és sikeres munkának, akkora érdeklődés mellett, mely 14 forró nyári napon és fél éjszakákon át nem csökkent (a tizennegyedik napnak utolsó előadója csak olyan zsúfolt termeknek beszélt, mint az első nap első előadója) — soha tanui nem voltunk. És váltig csak azt sajnáltuk, hogy nem voltunk többen magyar nők, hazánk minden vidékéről. Mert ismétlem, nagyszabású, sokoldalú, céltudatos socialis női munkásságról számoltak be az egész világ művelt államainak asszonyai, kiktől még mi sokat tanulhatunk, mert ők régóta *szervezetten*, összetartva dolgoznak, míg mi a szervezkedésnek csak a legkezdetén vagyunk most.

Az 1904. évi berlini nemzetközi női meeting két részből áll. Az első az International Council of Women (I. C. W.) a Nők *Nemzetközi Szövetségének harmadik quinquennalis közgyűlése;* a második az ezen alkalomból ugyanoda összehívott *Nemzetközi Női Congressus.*

Az I. C. W., a Nők Nemzetközi Szövetsége, tudvalevőleg egy hatalmas szervezet, mely egyes — jelenleg tizenkilenc — Nemzeti Szövetségekből áll, mely utóbbiakat az illető államok nőegyesületei alkotják.

Az I. C. W. a tudatlanság és igazságtalanság minden formáinak megszüntetésére, valamint az Aranyszabálynak a társadalomban, szokásban és törvényhozásban való érvényesítésére törekszik.

Az I. C. W. eszméjét Mrs May Wright-Sewall vetette fel először, megvalósítói is ő és az északamerikai női mozgalom még nehány tagja valának. A dologhoz úgy láttak hozzá, hogy 1888-ban Washingtonba meghívták a főbb culturállamokból a társadalmi munka terén működő, ismertebb nőket, és velök megbeszélték a szervezést. Tervök gyakorlati jelentőségét abban látták, hogy a nők szervezkedése minden országban elősegíteni fogja köztük az érintkezést, a kölcsönös megértést, a bizalmat és összetartást. A nagyobb időközökben tartandó nemzetközi összejövetelek pedig, az egymástól tengerek vagy világrészek által elválasztottaknak is alkalmat fognak adni a személyes megismerkedésre, a tapasztalat- és eszmecserére; a családot, nemzetet, az emberiséget közelről érintő kérdések megvitatására, azokban való állásfoglalásra.

Az első öt éven belül, az I. C. W.-nel egyidőben alakult északamerikai Egyesült-Államok Nőegyesületeinek Szövetségén kívül más National Council, Nemzeti Szövetség, nem alakult.

1893-ban Chicagoban világkiállítás vala. A kiállítás női bizottsága meghívta az I. C. W.-t, hogy Chicagoban tartsa quinquennalis közgyűlését és hívjon egybe ugyanakkorra Nemzetközi Női Congressust. — A meghivást az I. C. W. persze elfogadta és egybehívta a congressust. A női mozgalom képviselői harminc országból összegyültek azon, megismerték igazában az I. C. W. szervezetét, a Nemzeti Szövetségek mibenlétét, és legtöbbjük azon eltökélt szándékkal ment haza, hogy hazájában a nőegyesületek szövetségének megalakítására törekedni fognak, az iránt mozgalmat indítanak.

A nők leghamarabb *Canadában* értek célt, még 1890 őszén. Majd a Chicagoban jelen volt német nők: Simson Anna, Bieber-Böhm Hanna, Förster Augusta, Dr. Schirmacher Katalin buzgóságuk folytán megalakult 1894-ben a *Németországi Nőegyesületek Szövetsége*. Az I. C. W.-hez csatlakozott negyedik szövetség a *svédeké* vala 1896-ban. Az ötödik 1897-ben *Nagy-Britannia és Irland* Nemzeti Szövetsége: a hatodik *Dániáé* 1899-ben. Utána következtek Új-Délwales, Hollandia, Új-Zeeland és Tasmania.

Ez a tíz nemzeti szövetség részt vett már az I. C. W.-nek 1899-ben Londonban tartott és szintén Nemzetközi Női Congressussal egybekötött *második* quinquennalis közgyűlésén.

A londoni közgyűlésen határozták el, hogy az I. C. W. minden erejéből, egész erkölcsi súlyának latba vetésével azon lesz, hogy az *International Peace and Arbitration*, a nemzetközi béke és választott bíróság eszméjét népszerűsítse és terjessze.

Egészen a mostani közgyűlésig ez volt az I. C. W. egyetlen határozott állásfoglalása, melynek támogatására és előmozdítására állandó bizottságot alkotott, melyben minden Nemzeti Szövetséget annak egy delegatusa képviselte, kik aztán maguk közül elnököt választottak. Legutóbb Berlinben a Nemzetközi béke és választott bíróság eszméjének terjesztésére működő eme bizottság Mrs May Wright-Sewall-t választotta meg elnökének.

Ugyancsak e londoni közgyűlés szervezett még más három, hasonló módon alakuló bizottságot:

1. Sajtóbizottságot törekvéseinek ismertetésére; 2. pénzügyi és 3. a nő jogi állásának multja és jelenének megállapítására jogi bizottságot.

Egyik közgyűléstől a másikig, öt éven át a *Végrehajtó Bizottság*, Executive, viszi az I. C. W. ügyeit. Ezen Végrehajtó Bizottságot minden csatlakozott Nemzeti Szövetség elnöke és a tisztviselők alkotják. A tisztviselők: az elnök, alelnök, pénztáros, titkár és jegyző, kiket a közgyűlés szabályszerű jelölés után öt évre megválaszt. A közgyűlésen minden szövetségnek három szavazata van (elnök és két delegátus). — A Végrehajtó Bizottság a quinquennium alatt rendszerint évente és lehetőleg mindannyi-

szor más-más országban tartja tanácskozmányait. A Végrehajtó Bizottságnak minden a megjelenésben akadályozott tagját más egyén helyettesítheti, ki a helyettesítendő Nemzeti Szövetségének tagja. A második quinquennium alatt két tanácskozmányt tartott a Végrehajtó Bizottság, mind a kettőt Angliában 1897-ben és 1898-ban; a harmadik ötéves időszak alatt azonban évente tartott tanácskozmányokat, és pedig 1900-ban Párisban, 1901-ben Haágában, 1902-ben Koppenhágában, 1903-ban Drezdában és 1904-ben Berlinben.

Ezen öt éven belül még kilenc országban alakították meg a nőegyesületek Nemzeti Szövetségüket és léptek be az I. C. W.-be. És pedig 1899-ben Schweiz, 1900-ban Olasz- és Franciaország és Argentina; 1901-ben Victoria, 1902-ben Austria és Dél-Ausztrália, 1904-ben Norvégia és Magyarország. Mrs May Wright-Sewall jelentése szerint az I. C. W. 7 millió nő nevében szól.

Úgy a Chicagoban mint Londonban az I. C. W. által egybehívott nemzetközi congressusoknak, mint olyanoknak nem volt ugyan hivatalos jelentőségük, ott határozatokat nem hoztak, és az egyes előadások csak felvilágosító, ismeretterjesztő vagy propagálók voltak, de mégis az I. C. W. meghivására, mintegy felelőssége alatt működtek. Több oknál fogva czélszerűtlennek és az I. C. W. nagy térfoglalása folytán, hovatovább keresztülvihetetlenebbnek bizonyult, az a szinte szokássá vált intézkedés, hogy az I. C. W. közgyűlésekor nemzetközi női congressust rendezzen. Már a londoni közgyűlés mondta ki határozat gyanánt, hogy az I. C. W. közgyűlése alkalmával többé nem híhat egybe congressust; ha azonban ama Nemzeti Szövetség, melynek országában a közgyűlés tartatik, ilyen congressus rendezését elvállalja, az I. C. W.-t hálára kötelezi, céljai előmozdítását szolgálván azzal.

A Németországi Nőegyesületek Szövetsége, mely az I. C. W.-t még 1889-ben Londonban meghívta, hogy következő közgyűlését 1904-ben Berlinben tartsa, már akkor vállalkozott internationalis női congressus egybehívására.

Meg is volt az idén az I. C. W. közgyűlése alkalmából a harmadik hivatalos nemzetközi női congressus Berlinben, de ki-

zárólag a Német Szövetség felelősségére és rendezésében, a miért is a páratlan siker érdeme is teljesen és kizárólag a Bund der deutschen Frauenvereine-é.

Visszatérve az I. C. W.-hez, a tizenkilenc országból összegyűlt delegatusok együttes első találkozásuk jun. 6-án, hétfőn délután volt a Palast Hôtel-ben Mrs May Wright-Sewall fogadásán. Már első társas együttlétünk alkalmával feltünt nekem, mily *szépek* mind e nők, és minden következő alkalommal ez a benyomásom ismétlődött. Ha egyenkint vagy kisebb csoportokban találkoztunk ez soh'se jutott eszembe, de ha sokan, mindnyájan együtt voltunk, úgy egészében, mindig gyönyörködtem szépségükben is. Pedig igazán fiatal nő alig volt köztünk, hirtelen nem is emlékszem másokra, mint Lady Marjorie Gordonra, Lady Aberdeen bájos fiatal menyasszony lányára; az első holland nőügyvédre Dr. Dorp k. a.-ra, a hollandi nemzeti szövetség elnökének értelmes, viruló szép leányára; Salamon Alicera, a Frauen- und Mädchengruppen für sociale Hilfsarbeit kedves, komoly fiatal elnökére; az australiai, ragyogó értelmű, csinos Miss Izabel Dicksonra; és mégis! Sohasem tudtam olyan *igazán*, hogy a jóság, önzetlenség, művelt értelem, talán még hozzá tehetném, hogy finom modor és — izléses öltözet — (a sok ezer asszony közt, ha kettő akadt, ki excentricus volt külső megjelenésében) mily bájt, szépséget és örök ifjúságot kölcsönöznek az idősebb és öreg nők arcának, egész megjelenésüknek. Nem láttam én ott egyetlen nem szép nőt sem. — Azt is rögtön észre kellett venni, hogy az angol faj és nyelv az uralkodó. És valóban a tizenkilenc nemzeti szövetség közt van kilenc English speaking Council, és a többi tíz közül is nehány az anyanyelve után legszivesebben és legkészségesebben az angol nyelvet beszéli. Az angol után elterjedtség tekintetében a német nyelv következett, míg franciául a franciákon kivül csak az olaszok beszéltek még, de azok is mind tudtak németül.

Szóval az I. C. W.-ben a germán nyelvcsalád az uralkodó elem: tizenkilenc nemzeti szövetség közül tizenhat a germán, kettő a román nyelvcsaládba tartozó, míg a finn-ugort egymaga

a magyar nemzet képviseli. A kitünően szervezett és óriási eredményeket elért, finnországi nőegyesületek örömmel csatlakoznának, mint azt rokonszenves küldöttjük Gripenberg báróné (hivatalosan nem szólhatván) pohárköszöntő alakjában elmondta, de persze az orosz kormány nem engedi meg nekik a *Nemzeti* Szövetséggé való alakulást és csatlakozást. Ugyancsak kormányukon mulik az orosz nőegyesületek szervezkedése és más oknál fogva hiába való a cseh és morva egyesületek törekvése is. Úgy, hogy ezidőszerint a sok millió szláv nő az I. C. W.-ben egyáltalában nincsen képviselve.

Az I. C. W. közgyűlése Berlinben jun. 6-tól bezárólag jun. 11-ig tartott. Végrehajtó Bizottsága a közgyűlés előtt és után néhány napig ülésezett még. Rendes ülései (business-meetingjei) nem nyilvánosak.

Minden szövetségnek elnöke és két delegatusa, annak hivatalos képviselői, de bármely és akárhány tagja mint hallgató, sőt mint hozzászóló részt vehet a közgyűlésen. Szavazattal azonban szövetségenként csak a három hivatalosan delegált bir.

A gyűlésteremben szövetségenként külön-külön ültek a delegáltak, fehér abrosszal leterített, az illető nemzet zászlajával és virágokkal díszített asztalok mellett. — A tisztviselők magas podiumon: középütt a gyönyörü őszhajú Mrs Sewall, az elnök, ki jóformán reggeltől éjfélig állva vezette gyüléseit; tőle jobbra Lady Aberdeen az alelnök, a canadai szövetség megalkotója, az előző quinquennumban az I. C. W. elnöke; mellette Frl. Helene Lange, a pénztáros, az első német leánygymnasium megteremtője, a mérsékeltebb német női mozgalom vezetője, kiváló essayista, pompás humorral biró és laconicus rövidségre törekvő szónok; az elnök balján Mlle Vidart jegyző, a sveiczi nők nemzeti szövetségének szervezője; mellette Miss Wilson, a titkár, lelkes, buzgó, értelmes: 10 év óta egész munkásságát az I. C. W.-nek szentelte; most pihenőül mezőgazdának készül.

Eredetileg az egyes nemzeti szövetségek asztalai csatlakozásuk sorrendjében következtek egymás után, tehát leghátul voltunk Norvégia és Magyarország képviselői, elől csupa English

speaking, old Council-ok, kiknek sem a nyelv, sem az ügyrend, de sőt még a terem rossz acusticája sem okozott semmi nehézséget. A norvég képviselőkkel egyetemben azt kértük, ültessenek bennünket közelebb az elnökséghez és az előtte álló szószékhez, mert azzal nagyot segítenek rajtunk. Az elnök előadta kérésünket és másnaptól fogva az utolsók levének az elsők.

A tárgyalások folyamán ismertük meg egyenként a delegátusokat: az északamerikaiak közt a 80 éves Miss Susan B. Anthony-t, ki nemcsak hogy átjött az oceanon, hogy gyönyörködjék «her girls», lányaiban, mert joggal lányának vall minden socialis női munkást, ő lévén az első nő, ki a nők jogai mellett, ezelőtt 60 esztendővel szót emelt, hanem élénken részt vesz nap-nap mellett a discussiókban. Erőteljes, magas alakú nő egyenes testtartással, szelid, okos arckifejezéssel, nyugodt, előkelő mozdulatokkal. Ő volt a legünnepeltebb az összes résztvevők közt. A nemzetközi béke és választott bíróság népszerűsítésére rendezett nyilvános ülésen Gripenberg báróné egy napraforgókból (symbolicus virága az I. C. W.-nek) kötött nagy csokrot nyujtott át neki, a finn nők nevében, kik azt «to our unkrowned Queen»-nek, koronázatlan királynőnknek küldték. Vagy pl. a Berliner Localkomitee Lunch-én, hol a vendégek mindenféle apró emléktárgyat kaptak ajándékul, a többi közt egy kis zacskót cukrocskák eltevésére, a cukrok mindégyikének Miss Susan Anthony pompás arcképe adott különös értéket. A német császárné pedig fogadásán nem engedte meg, hogy Miss Anthony állva beszéljen vele, hanem szelid erőszakkal leültette, míg ő maga előtte állt.

Az északamerikai delegátusok közt volt Rev. Anna Howard-Shaw Filadelfiából, — lelkész, kitűnő szónok, nagy jártassággal a parlamentáris formákban és a — házszabályokban. A berlini amerikai templomban két vasárnapon is prédikált pl. — a szociális női munka jelentőségéről!

A kanadai küldöttek közt kivált Mrs Emily Willoughby Cummings Torontóból, logikus, rövid felszólalásaival, kedves, szeretetreméltó modorával. Aztán a hófehér hajú fiatal Mrs Sofia

Sanford, Hamiltonból, — a következő quinquenniumra megválasztott pénztárosa a I. C. W.-nek.

A német szövetség három delegátusa a legkiválóbbak közül való. Elnökük Frau Marie Stritt Drezdából, óriási irodalmi munkásságot kifejtett társadalmi író, eszes, bájos asszony, szeretetreméltó kedves háziasszony, — kitűnő szónok. Titkos büszkeségünkre magyar, születésére nézve, szülei most is élő, Erdélyben lakó szászok. Pappritz Anna kisasszony kitűnő előadó, érces hangja szinte férfias erejű, — a fehér rabszolgakereskedés megszüntetésének szentelte egész munkásságát, — elnöke az azt célzó egyesületnek, nagy agitátor.

A svéd delegátusok közt szövetségük volt elnökét, a nagyérdemű Frau Anna Hierta Retziust Stockholmból a közgyűlés az I. C. W. alelnökévé választotta.

Az angol delegátusok közt feltűnést keltett szépségével az őszhajú öreg Miss Mary Clifford Bristolból, az angol szövetség, szelíd, kedves elnöke.

A dánok közt csak Frau Dagmar Schmiegelow (Kopenhaga) felszólalására emlékszem.

Új-Délwales küldöttjei közt volt Miss Isabel Dickson.

A hollandok közt Dr. Aletta Jakobs, Amsterdamból az első németalföldi nőorvos, ki tavaly hosszabb időt töltött férjével Magyarországon, annak szociális intézményeit tanulmányozva, s éppen az idén ülte meg 25 éves orvosi jubileumát.

New-Zeeland képviselői közt mindenki megszerette a bájos kis Mrs Napier, — ki honfitársaival együtt már 3 választói hadjáratot végig küzdött, lévén Ausztrália az a világrész, mely legelőbb megadta a nőknek a politikai jogokat. Közvetlenül, kedvesen beszél, mindenki örömmel hallgatta. Félig-meddig megigérte nekem, hogy 1905-ben eljön Magyarország fővárosába, mikor itt augusztus végén és szeptember elején két nemzetközi kongresszus ülésezni fog: a börtönügyi és alkoholizmus ellen küzdők kongresszusa, hogy az utóbbiban részt vegyen.

A franciák közt volt Mlle Sarah Monod Párisból, a francia szövetség elnöke, eszmékben gazdag, franciáknál szokatlan nagy

idegen nyelvtudással; Me. Isabella Bogelot, a francia akadémia tagja, a becsületrend tisztje, a foglyok és börtönből kiszabadúltakat gondozó társadalmi munkásság megteremtője és maig vezetője, gyönyörű szép öreg asszony. Me. Arril de Saint-Croix, a traite des blanches elleni küzdelem egyik főharcosa hazájában.

Az osztrákok kedves, szellemes elnöke Frau Marie Hainisch Wienből, — és a norvégeké a magas Fröken Gina Krog, otthon szerkesztő és publicista, — ezek azok, akikre a közgyűlés napjaiból emlékszem.

A tárgyalások folyamata lassú. Tengersok apró formaság, a hármas (angol, francia, német) hivatalos nyelv, az elmondottaknak más nyelvre való fordításnak mindúntalan mutatkozó szükségessége, az előző nap jegyzőkönyvének, valamint a jelenlevők névsorának felolvasása sok időbe kerűlnek. — Szintúgy a majd két napig tartott megvitatása a benyújtott alapszabályváltoztatásoknak.

A közgyűlés érdemleges, fontos és általános érdekű határozatai a következők:

Az I. C. W. a norvég, angol és holland nemzeti szövetségek indítványát magáévá teszi és felveszi programmjába, hogy: «minthogy a nemzetközi leánykereskedés (white slave trade) a művelt emberiség gyalázata és minden nő szégyene, törekedni fog annak megszüntetésére».

Továbbá a végrehajtó-bizottság nevében az elnök által tett indítványt is magáévá teszi és kimondja, hogy «az I. C. W. ajánlja, hogy a parlamentáris kormányformával bíró országokban erősen törekedjenek a nők politikai egyenjogosításuknak kivívására».

A közgyűlés utolsó napján volt a tisztújító választás, — melynek eredménye a következő. Elnök lett Lady Aberdeen, Skóciában; alelnökök: (alapszabálymódosítás következtében hárman) Frau Marie Stritt Drezdában, Frau Anna Hierta Retzius Stockholmban, Me Sigfried Párisban; titkár: Mrs Ogilvie Gordon Aberdeenben; pénztáros: Mrs Sophia Sanford Hamiltonból, Kanadában; jegyző: Miss Kramers Amsterdamban.

A közgyűlés, tekintve Mrs May Wright-Sewall, a lelépő elnök

bokros érdemeit, őt a következő öt évre az I. C. W. tiszteletbeli elnökének választotta, ki a módosított alapszabályok értelmében ezután is bír a Végrehajtó-Bizottságban is helylyel és szavazattal.

A Kanadai Nemzeti Szövetség meghívta az I. C. W.-t, hogy 1909-diki negyedik quinquennális közgyűlését Kanadában tartsa. Ami egyelőre köszönettel tudomásul szolgált.

Az alapszabályváltozások közt még említést érdemel, hogy a Végrehajtó-Bizottság ezután a quinquennium alatt legalább két évenként, a második és negyedik évben és közvetlenül a közgyűlés előtt tartson hivatalos ülést.

Az I. C. W.-nek nyilvános gyűlése is volt nehány.

Igy junius 8-án délután 5 órakor üdvözlő és fogadó gyűlése, magyar észjárás szerint, megnyitó ülése. Az összes nyilvános ülések a Philharmonia legnagyobb termében voltak, melyben 4000 embernek van ülőhelye. A delegátusok és a tisztikar magas podiumon, emelkedő sorokban ültek, lejebb a teremben és a karzatokon óriás közönség. Strittné, mint a német Sz. elnöke üdvözölte az I. C. W.-t. Mrs May Wright-Sewall németül felolvasott hosszú beszámoló beszédje következett azután, melyre még visszatérek. Beszédje végén egyenkint bemutatta tisztviselő társait, és a 19 Nemzeti Szövetség elnökeit, kik egy percen túl nem terjedhető, rövid beszédben kifejezték szövetségük és a maguk nevében köszönetüket a szíves fogadtatásért.

Másnap este 8 órakor ismét nyilvános ülés volt, melyen mindegyik nemzeti szövetség szószólója (speaking representativeje) röviden (5 perc) elmondta szövetségének munkásságát az elmult quinquennium alatt. Magyarország nőegyesületei Szövetségének keletkezését és rövid történetét — az elnök gróf Batthyány Lajosné nem vehetvén részt a közgyűlésen, — az alelnök mondta el körülbelül éjfél tájban, ily későre járván az idő, mikor, mint a legifjabb National Council speaking representative-jára, rákerült a sor.

A harmadik és utolsó nyilvános ülés tüntetés volt a nemzetközi béke és választott bíróság eszméje mellett. Eziránt a gyűlés iránt óriás arányú volt az érdeklődés. Két órával a gyűlés kez-

dete előtt tömve volt a terem, és a tribune-ön, fentartott helyeikre iparkodó jelvényes külföldi tagok is csak rendőrök segítségével tudtak a nehány ezer főnyi tömegen keresztül történi, a mely a Philharmonia kapuját ostrom alatt tartotta még órákig.

Az első felolvasó Suttner báróné volt, ki előadása elején meleg szavakban emlékezett meg Anglia és Franczia országról, hogy legutóbb választott bíróság útján intéztek el vitás gyarmatügyüket. Aztán kioktatta a nőket, hogy mivel járúlhatnak hozzá a nemzetközi béke előmozdításához; hogy pl. hagyjanak fel azzal a szokással, hogy már az apró gyermekeknek katonát, ágyút és egyéb háborúra vonatkozó játékszereket adnak, hogy katonásdit és egyéb háborús játékokra tanítják, szóval mesterségesen felkeltik és növelik bennök a háború és katonaélet iránti érdeklődést. Fejtegette, hogy a férfiasság és nőiesség tipusa, mint az régtől fogva az emberek tudatában él, ma némi helyreigazításra szorúl. Értsük meg, hogy a «szelíd és mérsékelt» nő és a «bátor és tehetséges» férfi már nem többé az egyedűl tökéletes tipusok; de sőt, hogy, ha a nemzetközi békét igazán óhajtunk, szükségünk van szelíd és mérsékelt férfiakra, bátor és tehetséges nőkre is, hogy mindkét nem közösen azon lehessen, hogy az emberiséget a háború iszonyatosságaitól megmentse: minden országban választott bíróság intézvén el a felmerült politikai differenciákat.

Me. Bogelot tüzetesen fejtegette annak a törekvésnek mérhetetlen fontosságát, hogy a gyermeknevelésben a béke megszeretetése általánosan érzett szükséggé váljék.

Lady Aberdeen a nők lelkére kötötte, mint az emberiséggel szemben egyik legszentebb kötelességüket, hogy rendszeresen és gondosan fejlesszék gyermekeikben a választott bíróság szükségének tudatát, mint egyetlen eszközt a nemzetközi béke biztosítására. — Hogy a nemzetközi béke eszméje valóság, mutatja azon tény, hogy 200-nál több esetben választott bíróság útján nyertek nemzetközi vitás kérdések békés megoldást.

Dr. Neumann Árminné Budapestről, hosszabb előadásban a párbaj kérdéséről értekezett. Fejtegetéseihez sok gyakorlati útbaigazítást fűzött, mint védekezhetnék a társadalom ezen kórság

ellen. A többi közt hathatós ellenszernek mondja, ha a hirlapok semmiféle párbajról soha említést nem tennének. És aligha nem igaza van. Amely nemzeti szövetségek kebelében van a nemzetközi béke és választott bíróság eszméjének terjesztésére alakult szakosztály, azon országok küldöttje akkor este röviden beszámolt szakosztályuk utolsó öt évi munkásságáról. Mrs Sewall lendületes szép beszédével véget ért aztán e gyűlés.

Az I. C. W. idei közgyűlésének leírása nem lenne azonban teljes, ha elmulasztanám megemlíteni, mily páratlan szíves látásban volt részünk Berlinben.

S annak, hogy valóban jól éreztük magunkat, nem volt kis része abban, hogy ott mindannyian intensivebb, fokozottabb lelki életet éltünk, hogy egész lelkünkkel elmerülhetünk abban a tiszta, magas, altruistikus világban, melyet annyi különféle nemzet nemes asszonyainak önzetlen törekvései körénk varázsoltak.

Németország első asszonya Viktoria Auguszta császárné kegyes volt az I. C. W. tisztikarát és a nemzeti szövetségek első képviselőjét audencián fogadni. Frau Hedvig Heyl titkos tanácsosné, a német szövetség egyik legkiválóbb tagja, végezte a bemutatásokat. Ő felsége minden hölgynek kezet nyújtott és nehány percig, némelyikkel 5—6 percig is, és igen szívesen beszélgetett. Érdeklődött kinek-kinek speciális munkaköre iránt és pl. csodálkozva hallotta a magyar delegátustól, hogy hazánkban a tanítónál a kvalifikációt nézik, ha nő is, vagyis, hogy nálunk egyenlő kvalifikáció mellett és egyenlő munkáért egyforma fizetése van a megválasztott vagy kinevezett férfi és nőtanítónak, sőt nyugdíjok is egyforma. (Míg Németországban a tanítónőkre nézve még teljesen ázsiai fizetésviszonyok uralkodnak) Ő felsége kissé elgondolkozott és azután azt mondta: «Eigentlich ist ja das nur gerecht!»

A kancellár Bülow gróf és neje, valamint az államtitkár Posadovszky gróf és neje szomszédos és közlekedő kertjeikbe gardenpartyra hívták meg az I. C. W.-t; a kancellárnál nyitva állott a vendégeknek a történelmi nevezetességű palota is, melyben

Bismarck hajdani dolgozószobája érintetlenül úgy van, mint volt a vaskancellár életében.

Mrs Sewallnek háromszor is voltunk vendégei, mindannyiszor a Palast Hôtel termeiben. Üdvözlő fogadásán első nap, hétfőn délután, csütörtökön Lunch-ot adott háromszáz meghívottnak és szombaton este nagyarányú estélyt az újonnan megválasztott tisztikar, officiers, bemutatására. Az a bemutatás egy kis emelvényről annak rendje és módja szerint meg is történt. Őt magát az I. C. W. egy szép emléktárgygyal, ezüst íróasztal-felszereléssel és elnöki csengetyűvel lepte meg. Mrs Sewall t. i. a gyűléseken fakalapácsot használt volt, talán amerikai szokás szerint. Meg aztán úgy elhalmozták virágokkal, jóformán minden vendége hozott neki pár szál rózsát, hogy alig látszott ki virágai közül.

Kedden volt Frau Marie Stritt fogadása, kinek drezdai lakos létére Berlinben nem lévén otthona, a bájos Frau Baurath Marg. Kayser művészi ízlésű gyönyörű villájában látta szívesen az I.C.W.-t.

Szerdán este volt a német szövetség nagyszabású estélye a Hôtel Prinz Albrecht termeiben, hol ismét Frau Stritt, mint elnöke, volt a szeretetreméltó háziasszony. — Pénteken a «Berliner Local-Komitée Lunch-e, im Ausstellungspark» ott Frau Geheimrat Heyl végezte a háziasszonyi teendőket és mondott gyönyörű felköszöntőt.

Szombaton délután pedig a Lette-Verein vendége volt az I. C. W. a palotaszerű, gyönyörű új Lettehausban, mely a vendégek tiszteletére virágdíszt öltött és sokoldalú gazdag évi munkássága eredményét igen ízlésesen rendezett kiállításokban mutatta be, a főzőiskola termékei a vendégek számára készülvén!

Ime, látom már, hogy nem győzöm felsorolni csak mind azon földi jókat sem, a mikben ott részünk vala, hát még a szellemieket! Annyi azonban már most is bizonyos, hogy derekas, komoly munkának voltunk tanúi, «az Ember szava szólt az Emberhez», és mi meggazdagodtunk tudásunkban, megerősödtünk bizalmunkban, hitünkben.

Budapest. *Rosenberg Auguszta.*

AZ ISKOLÁS GYERMEK EGÉSZSÉGÉNEK ÉS TESTI ÉPSÉGÉNEK GONDOZÁSA.

Törvény intézkedik arról, hogy az elemi iskola a gyermeket oltás-bizonyítvány nélkül fel ne vegye és ismét törvény szorgalmazza a 12 éves gyermeknek újraoltását; sőt ez az újraoltás — a mennyiben a család nem gondoskodik róla — hivatalosan történik hatósági orvos révén az iskolában. Mindkét oltás dátumát mi tanítók kötelesek vagyunk beírni a gyermek évi bizonyítványába és az iskolai anyakönyvbe. Igy mentünk meg évenként sok ezer gyermeket a valóságos himlőtől. Szépanyáink idejében ugyancsak sűrűn szedhette áldozatát ez a bőreltorzító és vakságot okozó betegség, meg is énekelték a hőst ekként: «hogy egy kicsit himlőhelyes, illik neki rettenetes». Ma már a himlőhelyes egyén ritka jelenség.

Az iskolázás tartama alatt a hatósági orvos évenként megvizsgálja az iskolában a gyermek szemét trachoma miatt, megállapítja esetenként a gerinc elferdülését, sérvet, gyenge hallást, a szem látásának hibáját, vérszegénységet, gyenge testalkatot, szívbajt, idegbajt, izületi bajt, görvélykórt, gümőkórt s ha e bajokat nem is orvosolja a vizsgáló orvos, de felhivja a gyermek figyelmét, hogy családja orvosával gyógykezeltesse magát és vagy egyszersmindenkorra vagy bizonyos időtartamra hivatalból felmenti a hatóság a gyermeket egyes ügyességek gyakorlása alól, ilyenek: torna, rajz, ének, kézimunka, szépirás. Mi tanítók tudjuk, hogy évenként nagy a felmentettek száma, noha azt is tudjuk, hogy rendes körülmények közt a torna és ének csak erősíti a testet.

Mind a himlő ellen való oltásnak, mind a jelentkező bajok

miatt történt felmentésnek emberbaráti szeretet az alapja; immár hivatalosan akarja megakadályozni a hatóság a testi baj öregbedését, hiszen az emberi társadalom érdeke, hogy a leszármazóknak a létért való küzdelemben minél nagyobb testi épséget és egészséget biztosítson.

Az emberbaráti szeretet néhány év óta abban is nyilatkozik meg, hogy bizonyos bajokban szenvedő szegénysorsú gyermekeket megfelelő szünidei telepekre viszik, a hol a jó levegő, fürdő, tápláló étel és a testi-lelki pihenés üdvös behatásától reménylik a szervezet megerősödését és a bajok elmulását; a legtöbb kórházban alkalmat adnak a szegénysorsú gyermeknek arra is, hogy baja ellen ingyen kapjon orvosi kezelést, tanácsot. — A napközi otthonoknak, a tej- és ruhakiosztó emberbaráti intézményeknek is az a céljuk, hogy lehetőleg megóvják a gyermeket a testi bajoktól.

Mi tanítók azt a szomorú tapasztalatot tesszük, hogy a gyermekek testi egészsége évről-évre silányabb s ha az okot kutatjuk, megtaláljuk nemcsak az iskola adta szellemi megterhelésben, hanem első sorban a család körülményeiben. Nehéz az élet, e miatt sok gyermeknek hiányos a ruhája, nedves, szük és sötét a lakása, nem elég tápláló az étele s különösen a leányt időnek előtte nehéz testi munkával terheli meg a család. Akárhány gyermeknek attól görbült meg gerince, mert kisded testvérét félkaron cipelte és nagyon sok gyermeknek attól púposodott ki válla, vagy a miatt romlott meg szeme, mert írásbeli dolgozatát otthon nem az ő, hanem a felnőttek teste mértékének megfelelő ülőszéken és asztalon végezte.

Még a jó módban élő szülő sem gondozza mind kellőképen gyermeke egészségét, a miről bizonyságot tesz a család körében történő sok baleset, mert közönyös vagy tudatlan a szülő van, így ne csodáljuk, ha leginkább a szegénysorsú gyermek szenvedi a testi bajokat, kinek szülőjét a kenyérkereset tartja távol otthonától, vagy kellő intelligencia híjján nem folyhat be oktatólag és szoktatólag gyermeke testi épségére.

A gyermekek sok testi bajával szemben immár nem vélem

elegendőknek a törvény fennálló rendelkezéseit, a különböző emberbaráti intézetek működését, de még az egészségtan nyujtotta ismeretek közlését sem az iskolában. Nekünk tanítóknak — a kik nemcsak a gyermek szellemét gondozzuk — tapintatos módon érdeklődnünk kell a családi körülmények iránt és meg kell figyelnünk a gyermek állását, ülését, ruháját és táplálkozását az iskolában.

Különösen mint osztályfőnök a következő jelenségeknél adok oktatást és intést a gyermekeknek. Nem tűröm, hogy írás alkalmával keresztbe rakott lóbáló lábbal ferdén üljön, figyelmeztetem — mint következményre — az elgörbülésre és hibás vagy közellátásra, mert úgy tapasztaltam, hogy a legkitünőbb szerkezetű padban is rosszúl ülhet a gyermek, ha nincs kellő ellenőrzője. Figyelmeztetem, hogy ujságpapírba ne tegye ételét. Eltiltom a szoros ruha viselésétől; lelkére kötöm a haj ápolását, a gondos mosdást, és fürdőzést; mindezeket megmagyarázom nemcsak egészségi, hanem esztetikai szempontból is; olykor szólok általánosságban az osztályban, olykor négyszemközt. Ha valamely gyermeken tapasztalok ferde növést, rossz hallást, rossz látást, hibás beszédet, daganatot, bekötött testrészt, érdeklődöm oka iránt, és az orvoshoz utasítom; általában arra szoktatom, hogy bajában ne idegenkedjék az orvos beavatkozásától; hirtelen támadt roszullét alkalmával esetleg magam is segithetek rajta. — Maguk a fizikai órák ismeretei is szolgálhatják a gyermek egészségét, ha előre figyelmeztetem a baleset okára. Egy könnyelműen eldobott dinnyehéj az utcán éppen úgy okozhat csonttörést, mint télen a fel nem hintett sikos út (surlódás); a hintáról lengés közben nem tanácsos leugorni (centrifugál erő); a magas helyről való leugrás végzetes lehet (föld vonzó ereje); megizzadt testtel légáramlatban állni veszedelmes (párolgás); a petroleumlámpát, lekvárfőzésnél és zsirolvasztásnál a lábast teletölteni nem szabad (testek kiterjedése); vasalásnál a szenet, spiritus-lámpában a meleg kanócot spiritussal leönteni éppen úgy veszedelmes, mint benzinnel kiszedni zsirfoltot közel a hőforráshoz (gyulás hőfoka); óvatosan kell bánni forró folyékony testekkel és gőzzel; a hallás-

járat piszkálása veszedelmes (akusztika) és munkánkat sem tulságos erős vagy gyenge fény ne világítsa meg (optika); eltiltom az elektr. vezetéken való babrálást (rövid zárlat); lángba borult ruhával nem szabad szaladni (légáramlat) stb. stb.

Csak néhány példát soroltam fel, mert napról-napra olvasunk az ujságban oly balesetekről, melyeknek nem kellett volna megtörténniök, ha a sérültek kellő kioktatást kaptak volna, vagy kellő óvatossággal dolgoztak volna; sok gyermek pedig éppen a baleset következtében lesz nyomorékká.

Helyenként az a szokás, hogy a szegény gyermekek a hatóság költségén kapnak az évi használatra ingyen tankönyveket, de kötelesek azokat az év végén visszaadni az iskolának. Ezt a felebaráti segítséget — úgy vélem — azzal tetézze a hatóság, hogy ne kivánja vissza a könyveket a jó gazdaság kedvéért (ne vegye vissza a bal kéz, amit a jobb kéz adott), hanem abból a szempontból is maradjanak e könyvek mint egyszersmindenkorra adott ajándék a gyermekek kezében, mert az iskolázás 8 év alatt minden gyermekes családban legalább egyszer fordúlhat elő ragadós betegség. Ha pedig bebizonyult tény, hogy a könyvvel esetleg terjedhet a betegség, óvatosabbaknak kellene lennünk. Az ifjúsági könyvtárak műveit pedig ugyanaz okból ne otthon forgassák a gyermekek, hanem csakis az iskola meghatározott helyiségében, mint egy casinóban, bizonyos órákban.

Az iskolás gyermekek egészségének és testi épségének gondozása végett minden iskolában (egyelőre legalább ott, a hol orvos tanít egészségtant) évenként legalább egyszer szülői konferenciát kellene egybehívni, a hol elmagyazázza a szülőknek az orvos, hogy észszerűen élve sokkal könnyebben védekezhetünk a balesetek ellen, mint a ragadós betegségek ellen, pedig kellő óvóintézkedésekkel ma már a legtöbb esetben a ragadós betegséget is legyőzzük. E szülői konferenciákon oktatólag befolyna az orvos a tekintetben is, hogy milyen legyen a gyermek lakása, táplálása, ruhája, foglalkozása, szórakozása.

Még a fog gondozásáról is óhajtok szólni. Az iskolás gyermekek körében sok a romlott és hibás fogú, de a szülő közönyös-

ségből vagy anyagi lehetetlenségből nem fordul orvoshoz. Pedig a jó fog a jó emésztésnek, igy az egészségnek is lényeges feltétele; a tiszta beszédről és esztetikai szempontról nem is szólok. A fognak következetes ápolását hivatalból oly kötelezővé kellene tenni, mint a milyen kötelező pl. a himlőoltás. És a hogy a tiszti orvos évenként megvizsgálja az iskolás gyermekek szemét trachoma miatt, éppen úgy kellene az orvosnak tükörrel megvizsgálni a fogak állapotát és arról hivatalos jegyzéket vezetni. A jó módú szülőket kötelezni kellene, hogy saját költségükön gyógyíttassák gyermekük fogazatát, a szegénysorsúakon pedig segítene a hatóság a kórházak fogműtermeiben ingyen, a hogy azt Budán az irgalmas rend orvosai évek óta végzik emberbaráti szeretetből.

Végül minden iskolában egy kis felszerelésnek kellene lenni, mert a gyermek vagy ott sérti meg testét, vagy sérülten vagy romlott gyomorral jön az iskolába. Legyen elzárható dobozban vegytiszta vatta esetleg orrvérzés csillapítására, angol flastrom sebragasztásra, sublimát kézmosásra, törülköző vizzel való borogatásra, mosott vászondarabok olajborogatásra, olaj, vazelin, bikarbona szoda. Klórkáli toroköblögetésre. Ezeket az anyagokat időnként fel kell frissiteni. A gyermek roszullétének vagy sérülésének kisebb fokán a tanító is segíthetne kuruzslás vádja nélkül, a betegség nagyobb fokán eddig is rögtön orvosért menesztettünk.

Hiszem, ha mi tanítók az elmondottakban egymást megértve támogatjuk, ha szülői a konferencián megnyerjük a szülők bizalmát, ha a hatóság rendelkezéseiben következetesen érvényesíti magát: az ifjuság egészsége feltétlenül javulni fog. A gyermek ellenállása miatt ne aggódjunk, mert a ki valaha segített a gyermeken roszullétében, az tőle csak hálát kapott. Az életben nem arra emlékszik majd első sorban, hogy mire tanítottuk, hanem arra, hogyan bántunk vele.

Budapest. *Komáry Erzsébet.*

HYPATIA.

A nők bölcsészeti tudományokkal csak elvétve foglalkoztak s a névszerint való megemlékezést nagyon kevésről tartja érdemesnek a bölcsészet története. Pithagorás iskolájának legendás körbe vesző történeténél megemlékeznek ugyan Pithagorás nejéről és számos nő tanítványáról, de csak azt tudjuk róluk, hogy buzgón tanulták és terjesztették mesterük tanait.

Hypatia nevét megőrizte az utókor; de ki e csodálatos asszony történetével foglalkozott, tudja, milyen kevés, hézagos, részben megbizhatatlan a reá vonatkozó források anyaga.

A legrégibb forrás, mely Hypatia életéről szól, Jeep szerint, Philostorgius egyháztörténete, mely sajnos, csak Photius kivonataiban maradt reánk. Sokkal értékesebb Socrates Scholasticus feljegyzése a bölcsésznőről. Egyháztörténetének VII. könyvében az egész XV. fejezetet Hypatiának szentelte és Suidas mellett a bölcsésznő életéhez mindenkor a főforrás maradt. Ezekre a forrásokra támaszkodva tekintélyes sora következik Hypatia történetének minden században, egészen napjainkig, egyháztörténetekben, világtörténetekben, a matematika történetében, filozófiában.

Lapunkban már megemlékeztünk egyszer futólag alexandriai Hypatiáról. Ma, midőn «Hypatia» című ifjúsági regény jelent meg * a Franklin-Társulat kiadásában, alkalomszerű behatóan foglalkoznunk a híres bölcsésznő életével és működésével.

Hypatia családjáról kevés adat maradt reánk. Atyja, — eb-

* «Hypatia» történeti regény az ötödik századból, írta Kingsley Károly. Az ifjuság számára átdolgozta Zigány Árpád. Budapest. Franklin-Társulat. Két kötet ára 3 kor.

ben az összes források megegyeznek, — az ismert alexandriai csillagász és mathematikus, *Theon* volt, a muzeum tagja; némelyek állítása szerint Theon igazgatója lett volna az alexandriai muzeumnak, de ez nincs bebizonyítva. Hypatián kívül még egy fia volt Epiphanius, szintén mathematikus, kinek csak neve maradt fenn. Hogy voltak-e még testvérei Hypatiának s hogy ki volt édes anyja, arról hallgat a krónika.

Hypatia Alexandriában született. Születési évét nehéz meghatározni, de a mi időszámításunk 370-ik évét mondhatjuk valószinűnek. A fiatal tudós nőt atyja Theon nevelte és tanította először bizonyára a maga tudományára, csillagászatra és mathematikára. Nemsokára szűk lett e tér a tehetséges tanítvány élénk szellemének s így Suidas szerint «a másik bölcselethez» fordult, még pedig a legjobb eredménnyel. Sajnos, hogy nem tudjuk kik voltak Hypatia tanárai a «másik filozófiában»,* Suidasból látjuk, hogy Theon nem volt. De bizonyára a muzeum tagjai közül valók voltak tanárai s a múzeumon kívül is nyerhetett oktatást. *Filozófiai* kiképeztetését valószinűleg a neoplatoni iskolának köszönheti, melynek később igazgatónője lett. A neoplatoni iskola a muzeumból keletkezett s csak idő folyamán vált meg attól, alapítója, Ammonius Sakkas és Plotinos, tagjai voltak a muzeumnak.

Kiváló tehetséggel felruházva, mely gondos nevelés és tanítás alatt a legszebben fejlődött, lépett Hypatia az életbe, bámulva és tisztelve szülővárosának lakosaitól. Szellemi tehetségén kívül a sors tökéletes testi szépséggel áldotta meg; mindezen tulajdonságai áradozó dicséretét olvashatjuk mindenütt. Nem csoda, hogy így Hypatia nemsokára Alexandria szellemi aristokráciájának központjává lett, s hogy felajánlották neki a neoplatoni iskola vezetését, s ő elvállalta ezt. Hogy Hypatia elvállalhatta egy olyan intézet vezetését, melyen különben csak férfiak működtek, azon azt hiszem még a mi korunkban is méltán csodálkozhatunk.

* Csillagászat, mathematika és a természettudomány, amennyiben akkor létezett, a filozófia előtanának tekintetett.

Hypatia sokat mozgott az utcán s nyilvános helyeken, amint azt annak idején a klasszikus idők filozófusai is tették s mint ahogy a déli égöv alatt a házi élet nagyrésze is az utcán folyik le. Ha megszólították, kérdéseket intéztek hozzá, szivesen adott felvilágosítást, valószinűleg maga is szivesen ereszkedett beszédbe, melyhez aztán tanait fűzte, mint azt Plato és Sokrates-ből tanulta. Nem csoda, hogy e körülményt különösen hangsulyozzák s kiemelik forrásaink; oly időben, hol még a nő a nyilvánosság előtt teljesen el volt zárva, természetes, hogy feltűnt Hypatia önálló fellépése.

Hypatia főtevékenysége a neoplatoni iskolán való tanításból állott, melyen, Socrates Scholastikus bizonyítása szerint, a filozófiát tanította. Tanítványainak száma tetemes volt, minden oldalról özönlöttek felé, hogy Hypatiától hallják Plato és Aristoteles tanainak magyarázatát. Előadása hatalmas lehetett, mert rendkívüli bölcsessége s kiváló tudása mellett minden író nagy ékesszólását dicséri.

Nőies, szerény biztossága megkönnyítette a férfiakkal való érintkezését, a város legtekintélyesebb férfiaival is. Megjelent a gyülekezeteken, a tanács gyűlésein, mert polgártársai tisztelték s nagyrabecsülték. Orestes, a helytartó, bizalmas barátja volt s a befolyás, melyet reá, Kyrill püspök elkeseredett ellenfelére gyakorolt, amint azt ellenségei állítják, lehetett borzalmas halálának okozója.

Hogy Hypatia elismert szépségénél fogva, nemcsak mint bölcsésznő, de mint asszony is elbűvölte környezetét, könnyen érthető s Suidas még ráadásul azt is tudja, hogy egyik tanítványa halálosan beleszeretett. Hypatia lényéhez méltóan ábrándította ki a túlbuzgó tanítványt.

Tanítványai között a legismeretesebb Synesius, előkelő szülők gyermeke, ki a keresztény hitre való áttérése után is, mint püspök, hű s lelkes barátja maradt Hypatiának.

Levelei tanítónőjéhez való ragaszkodásának megható jelei: «Boldog asszonyának», «isteni léleknek», «istenáldotta bölcsésznőnek», «anyjának», «testvérének», «jóltevőjének» nevezi; fo-

gadja, hogy még a túlvilágon is szeretett Hypatiájára fog gondolni!

Hypatia, kiváló állása mellett az alexandriai tudományos világban, valószinűleg befolyással volt a politikára is. Azt mondja Socrates, hogy Hypatia barátsága Oresteshez, lett volna oka halálának, mert a keresztény csőcselék e barátságból azt következtette, hogy Hypatia befolyásolja Orestest.

Történelmi művekben olvassuk: «A neoplatoni iskola utolsó képviselőnőjét, a szép s nemes Hypatiát 415. évben, március havában az alexandriai keresztény csőcselék a szószoros értelmében széttépte.» Oly borzalmas cselekedet ez, hogy az első pillanatra kételkedünk a tett valóságában. Szinte hihetetlen, hogy a legnyersebb elem is megtámadhatna egy nemes érzésű, védtelen asszonyt, ki fedhetetlen hírnévnek örült. S mégis, e szomorú esemény nem törölhető ki a történelem lapjaiból; a csodálatos asszony tragikus halála csak úgy lesz érthető, ha nemcsak a tényt magát, de az akkori idők viszonyait is tekintetbe vesszük. Ez volt a katholikus egyház felvirágzásának ideje. Az új katholikus vallásnak áldozatul kellett hogy essék a pogányság.

Természetes, hogy ennek is, a vezéremberek cselekedeteinek is könnyű magyarázatát adni. Amit a császár a fővárosban tett, abban helytartói a vidéken igyekeztek túlszárnyalni, a császár energiája helytartóinál, kegyetlenséggé, az ő kegyetlensége rémtettekké alakult. Fanatikus barátok s uralomra vágyó püspökök is megtették a magokét, hogy a pogányságot gyökeresen kiirtsák. Hogy ilyen mozgalmas időkben gyakori volt a mindenféle csődület, azt nem nehéz elképzelni, hát még az általános üldöztetés idejében!

Ebbe az időbe esik bölcsésznőnk tragikus sorsa. Hypatia haláláról különféle tudósítások vannak, de teljesen soha sem oszlik szét a fátyol, mely végső napjai felett lebeg. Mielőtt azonban a különféle források tudósításaira térnénk, vessünk egy rövid pillantást Alexandria akkori viszonyaira.

Theophilus püspök halála után annak öccse, Kyrill ragadta magához az alexandriai püspökséget. Saját hatásköre szűk volt

uralomra vágyó természetének s csakhamar sok túlkapást engedett meg magának. Vele szembe állott Orestes, a császári helytartó, ki profán dolgokban nem tűrte a püspök beleszólását. A két vetélytárs ellenségeskedését növelhette az is, hogy Orestes keresztény volt ugyan, de pogány születésü. Kyrill nyiltan ellenkezett a helytartóval s ez a legjobb alkalom lett Alexandriában a heves összeütközések s csődületek egész sorára.

Ezen izgalmas eseményekkel hozza kapcsolatba forrásunk Hypatia halálát.

Felizgatták a kereszténység legalsóbb rétegét Hypatia ellen, még pedig Kyrill részéről azzal, hogy Hypatia, ki baráti viszonyban állott a császári helytartóhoz, megakadályozza a helytartó és püspök közötti békét. Az lehetséges, hogy Hypatia osztozott Orestes ellenszenvében, de nem a keresztény püspököt gyűlölte Kyrillben, hanem a ravasz, önkényes embert. Hisz Hypatia benső barátságban élt az előkelő keresztények nagy részével s Synesius püspök is meghitt barátja volt. Egy embert alapjában meg lehet vetni, de okosságból békét tarthatunk vele. Minden, mit Hypatia jelleméről tudunk, arra vall, hogy soha se befolyásolta volna a dolgokat szülővárosának hátrányára. Azért valószinű, hogy Hypatia politikai vagy személyes bosszú áldozata, mely nem őt, hanem általa egy harmadik egyént, Orestes helytartót, vagy talán Synesius püspököt kellett hogy érjen, vagy pedig mindkettőjüket.

Hypatia hajadon állapota ma már be van bizonyítva, egy ideig tévesen, egy Isidorus nevü férjet tulajdonítottak neki. Hogy miért nem ment férjhez, azt nem lehetne megállapitani, a legvalószinűbb oka annak az, hogy mint anya s feleség nem élhetett volna oly odaadással filozófiai hivatásának, mint hajadon.

Sokáig matematikai s egyéb dolgozatokat tulajdonítottak Hypatiának s Hesychius azt a naiv hírt adja róla, hogy a csillagászatban való rendkivüli tudása végett ölték volna meg. Így hát irigység lett volna halálának az indító oka, de a nép, a tömeg, senkit sem irigyelt még a bölcseségiért. Tény az, hogy Hypatia műveiből, melyeket azonban Suidas is emleget, nem maradt reánk egy sem. Azok között azonban voltak filozófiai munkák is.

Így természetes, hogy nehéz tanait megítélni. Mindenesetre nem üres frázis, ha Hypatiát korának bölcsészei fölé helyezik. Mint vezetője a neoplatoni iskolának Alexandriában elődeinél s utódainál geniálisabb s kritikusabb volt s mélyebben foglalkozott az iskola két fő filozófusával, Platoval és Aristotelessel.

Melyek voltak Hypatia tanai, erről sokat lehet vitatkozni, keveset állítani. De elvitathatatlan tőle mindent átölelő tudása, nemes gondolkodása, igaz nőiessége, szigorú erényessége mellett feltünő szépsége és a martirium glóriája.

Ennek a csodálatos asszonynak tanítása és martiriuma a tárgya annak a korfestő regénynek is, melyet föntebb említettünk. Megelevenedve látjuk e regényben az V. század forrongó korszakát, melyben a kereszténység utolsó harcát vívta a pogánysággal s a germán törzsek a féktelen szabadság eszméjével lelkökben, kezdenek világuralomra jutni. A keveredés csomópontja Alexandria, melyről az iró igen szép korképet fest. A regény az ifjuság számára van átdolgozva, de igaz élvezettel tanulmányozhatják azt a komolyabb olvasmányok iránt érdeklődő olvasóink is.

Pancsova. *Póznan Jolán.*

TANÍTÓNŐK TOVÁBBKÉPZŐ TANFOLYAMA SZABADKÁN.

A vall. és közoktatásügyi miniszter által a mult évi szünetben szervezett «tanítónők továbbképző tanfolyama» iránt olyan élénk volt az érdeklődés, hogy annak megismétlése rendkívül kivánatosnak látszott. Sőt ez az érdeklődés oly nagyarányú volt, hogy az idei szünetben két helyen, Kolozsvárott és Szabadkán, rendezett a miniszter ilyen kurzusokat.

A szabadkai továbbképzőre mintegy ötven tanítónő gyűlt egybe az ország legkülönbözőbb vidékeiről, hogy nemes ambiciótól hevítve, feláldozzák szünidejük jelentékeny részét oly célból, hogy új eszméket, új gondolatokat nyerjenek, hogy tanulják még jobban szeretni a magyar tanügyet, melynek szerény munkásai, hogy megismerjék és megkedveljék az újabb pedagógia vívmányait, hogy ápolják a kartársi szeretetet s a közös munka által füzzék szorosabbra a nemzet napszámosai közt az összetartó kapcsot. Mert röviden ezekbe foglalhatom össze a szünidei tanfolyamnak rendkívül hasznos eredményeit.

A tanfolyam tárgyai csaknem ugyanazok voltak, mint a mult évben, t. i. pedagógia, gyakorlati tanítás, nemzetgazdaság, magyar irodalom, földrajz és történelem, továbbá természettan, mely a mult évi kurzusra nem volt fölvéve, és kézügyesség. A tanfolyam vezetője az intézet igazgatója dr. Weszelyné Balajthy Ilona volt, ki nagyon rövid idő alatt megnyerte az összes hallgatók igaz szeretetét s ki gyöngéd gondoskodásával, mindenre kiterjedő figyelmével valódi kedves otthonná varázsolta az intézetet. A legnagyobb elismeréssel kell megemlékeznem előadó taná-

rainkról, kik szakszerű, emelkedett hangú, tartalmas előadásaikkal segítették megkönnyíteni a rendkívüli hőségben különben terhes munkát. Előadók voltak: Dr. Weszely Ödön fővárosi tanár (pedagógia, irodalom), Mohar József győri képzőintézeti tanár (nemzetgazdaság, természettan), Patyi István losonci tanár (földrajz, história), Svarba József lévai képezdei tanár (gyakorlati tanítás) és Lohr Lajos, a Kézimunkára Nevelő Országos Egyesület kiküldötte (agyag-, papir- és kartonmunka). A három hétig tartó tanfolyamot július 11-én nyitotta meg az igazgató a főispán, kir. tanfelügyelő és számos előkelőség jelenlétében. Szives szavakkal üdvözölte a hallgatókat s szépen vázolta a tanfolyam célját. Mind a megnyitáskor, mind a befejezés alkalmával üdvözlő és köszönő táviratot küldött a tanfolyam dr. Berzeviczy Albert kultuszminiszter úr ő excellenciájának.

Az előadások d. e. 7 órától 12-ig. d. u. 3—6-ig tartottak, szerdán és szombaton 2—4-ig, a midőn is rendszeres kirándulásokat rendeztünk a palicsi földmíves-iskolához.

A pedagógia előadója főként a szociálpedagógiával s a gyermekpsychologiával foglalkozott. Ismertette a szociálpedagógia fogalmát, jelentőségét, fejlődését, bemutatta a német, francia és magyar szociológusok idevágó műveit, majd áttért ama szociális felfogásra, mely úgyszólván az egész világot áthatva tartja, s jellemezte annak politikai téren való megnyilatkozását, a szocializmust. Biztos szemmel választotta ki a nagy anyaghalmazból a lényegest, részletesen tárgyalta az állam szociális intézményeit, minők a gyermekmenhelyek, árvaházak, napközi otthonok, lelencházak, szünidei gyermektelepek, munkásotthon, népkönyvtárak és népszerű fölolvasások. Meleg szeretettel beszélt a gyermekvédelemről s annak a nemzetre való nagy fontosságáról. Ismertette a gyermekpsychologiát, az ezzel foglalkozó hazai és külföldi munkákat, majd áttért a népiskolai tantárgyak közül a beszéd- és értelemgyakorlatra, feltárta annak helyes tanításmódját, azután ismertette az írva-olvasás javítására célzó törekvéseket, és sok helyes eszmét pendített meg a tárgy tanítását illetőleg. Bemutatott számos német, angol, francia és néhány magyar ABC-t s

ismertette azok rendszerét. Ezekhez az értékes előadásokhoz méltóképen sorakoztak a gyakorlati tanitások. A hatosztályú gyakorlóiskola legtöbb tárgyából láttunk tanítást, s meg kell vallanunk, tanultunk sokat. A gyakorló tanárának szeretetteljes nyugalma, mellyel az apró néppel bánt, intenziv s úgyszólván minden szót szemléltető tanítása nagyon sok értékes tanulságot nyujtott valamenyünknek. A tanítások közül ki kell emelnem a nyelvtan és énektanítást, melyek szemléletességükkel nagyon eltértek a megszokott sablontól. Hogy amit láttunk, igyekeztünk is alkalmazni, mutatták a hallgatók gyakorlati tanításai, melyeket átgondolt tervezet alapján ambicióval tartottak. Rendkivül értékesek voltak a tanitásokkal kapcsolatos birálati órák, mikor is az egyes tanításokat különböző szempontokból szétboncoltuk, megbeszéltük, rámutattunk a hibákra s méltányoltuk a jó oldalakat.

Igen tanulságosak voltak a pedagógiával kapcsolatos konferenciák, melyeken a hallgatók vetettek föl egyes, nagyon is időszerű kérdéseket. Élénk eszmecsere fejlődött ki az egyes tételek fölött, melyet az előadó tanár finom tapintattal vezetett és segítette tisztázni az egyes nézeteket. A pedagógiából külön előadást tartott dr. Gőöz József, gyakorlatilag mutatva be játékos módszerét. Különösen gyermekdalai által keltett érdeklődést.

Az irodalmi előadások tanulságosak és élvezetesek voltak. A milyen nagyon szerette az előadó tárgyát, épen oly szivesen követtük eszmemenetét, midőn végig vezetett bennünket irodalmunk fejlődésének minden nevezetes mozzanatán, finoman, éles megfigyeléssel jellemezve az egyes korokat. Részletesebben a reneszánsz kort, továbbá Vörösmarty, Petőfi és Arany korát, regényirodalmunk fejlődését ismertette s egy-egy költői alkotás bemutatásával tette szemléletessé előadását.

Mint a tanfolyamnak nagyon hasznos, majdnem legfontosabb tárgyáról, kell megemlékeznem a nemzetgazdaságról. Valamennyien átéreztük, hogy népünk anyagi jólétének előmozdításával lehetünk csak valódi néptanitók. De a mikéntet csak most értettük meg igazán, midőn amellett, hogy nagyon hasznos ismereteket nyertünk, magasabb szempontból tanultuk mérlegelni a

gazdasági kérdéseket. Nagyban elősegítette a gazdasági szakoktatást ama körülmény, hogy az intézetnek gazdasági tanítás céljaira berendezett szép kertje van, hol különösen a konyhakertészet minden ága szemlélhető volt. A gazdasági előadásokkal kapcsolatban az előadó tanár vezetése alatt kirándulásokat rendeztünk Palicsra a földmívesiskolához, hol az ottani igazgató és tanárok szivessége folytán gyakorlati alkalmazását láttuk mindannak, amit elméletileg tanultunk.

A fizikai előadásokon főként a természettudományok legújabb vívmányaival, nevezetesen a villamosság felhasználásának legfontosabb eseteivel foglalkoztunk. Az összefüggő előadás amellett, hogy sok újat tárt elénk, jóleső fölfrissítésül szolgált már meglévő természettani ismereteinknek. A földrajzi és történelmi előadások főként a hazai viszonyokkal foglalkoztak, de érintették a külföldieket is, amennyiben azok az itthoniakkal vonatkozásban voltak. A történelmi előadások főként műveltségtörténeti jellemzésüknél fogva bírtak érdekkel.

A szellemi képzésen kívül alkalmunk volt kézügyesség gyakorlati elsajátítására is. Megismertük és megszerettük a nagy jövőjű slöjdöt. Örömmel töltött bennünket el, midőn a szakszerű útmutatás mellett a kezdetben oly engedetlen agyag ügyesen simult újjaink alatt, hogy csinos, plasztikus dolgok, gyümölcsök, madarak, virágok, házak, sőt falvak kerüljenek elő. Majd papirhajtogatásra, kartonmunkára is rákerült a sor s a szép eredményt mutatta a készült tárgyakból rendezett kiállítás, mely a főispánnak is teljes megelégedését érdemelte ki, midőn a tanfolyamot megtisztelte látogatásával.

Nagy vonásokban beszámoltam a tanfolyamról szerzett észrevételeimmel. Hasznos, szükséges és erkölcsi eredményekben igen gazdag volt az, s akik részt vettek benne, csak kedvesen gondolhatnak rá vissza. A kedves emlékeket szaporította az az egynapos kirándulás, melyet tanulmány céljából Szegedre rendezett a tanfolyam az előadó tanárok vezetése alatt, hogy megismerjék ezt a lázasan fejlődő alföldi várost. Mindamellett egyet nem hallgathatok el. Bármilyen élvezetesek voltak is az előadá-

sok, tanárok és hallgatók mégis belátták, hogy napi nyolc órai megfeszített szellemi munka olyan rettentő hőségben, mint az idei július hóban volt, rendkívül sok. A tanfolyam vége felé már erősen mutatkoztak egyik-másik gyöngébb szervezeten a kimerülés jelei. Hogy mindamellett az érdeklődés nem csökkent, köszönhetjük az intézet finomlelkű igazgatójának, ki oly szivesen buzdított s új munkakedvet öntött belénk. Kedves kötelességem e helyen neki a tanfolyam nevében kifejezni őszinte köszönetünket és igaz hálánkat.

Hála és köszönet azoknak a vezető köröknek is, kik lehetővé tették Magyarország tanítónőinek ilyen szép irányban való továbbképzését. Ez a sikerekben és eredményekben gazdag tanfolyam buzdítsa hazánk szépért lelkesülő tanítónőit, hogy ha jövőben újra lesz mód és alkalom ilyen továbbképzésre, — s remélem erősen, hogy lesz — kövessenek el mindent, hogy részt vehessenek benne. Az a nagy erkölcsi és anyagi haszon, melyet egy ilyen tanfolyam látogatása nyujt, megérdemli, hogy szünetük egy részét érette föláldozzák.

Kecskemét. *Magony Julia.*

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

Első közlemény.

Az iskolai értesítők szemléjét ez évben is összeállítottuk. Sajnos, most sem nyujthatunk a leányiskolákról teljes képet. Csupán a felsőbb leányiskoláknál jutottunk megközelítő teljességre, mivel ez iskolák értesítőiket évről-évre pontosan kiadják s szerkesztőségünknek — az államiak kivétel nélkül — meg is küldik. Az összes értesítők áttekintéséből azt a tapasztalatot merítettük, hogy az iskolai kirándulások eszméje, melyek fontosságát évek óta hangoztattuk, az oktatási és nevelési eszközök között jelentékeny tért hódított. Az iskolák elhelyezése sokat javult, sok iskolát ujra építettek, sokat kibővítettek, úgy hogy az állami tanítónőképző intézetek és állami felsőbb leányiskolák elhelyezése egy-két kivétellel kifogástalannak mondható, s a polgári leányiskoláké is általában kielégítő. Az egészségi állapot, melyre különben is elég gondot fordítanak, általában jó s a tanulási eredmény a szó teljes értelmében kedvező. Kétségtelenül a leányok szorgalmának s könnyebben vezethető voltának lehet betudni, hogy a fiú középiskolák 15—35% bukási arányával szemben a tanítónőképzőkben csak 1—2, a felsőbb leányiskolákban 2—3 és a polgári leányiskolákban 4—5 százalékos bukást mutathatunk ki. Lehet, hogy a tanítótestületek által alkalmazott enyhébb mértéknek, vagy a tanítónők nagyobb elnézésének is része van e kedvezőbb eredményben. De ha így van is, csak helyeselnünk lehet. A buktatás nem kecsegtet a tanulásra; elriaszt. Pedig a tanulásnak gyönyörűségnek kell lennie, nem gyötrelemnek. Mindaddig, míg az enyhébb elbírálás a tanítás színvonalának leszállítására nem vezet, indokolható. A tanítási anyag feldolgozásáról közölt kimutatásokból azonban erre nem következtethetünk. Sőt általában mindenütt a tanítási anyag gondos, módszeres bevégzését állapíthatjuk meg. Az a kép tehát, melyet szemlénk nyujt, elég kedvező s általában leánynevelésünk fejlődéséről s a felsőbb leányiskoláknál pedig még tudatos, egységes irányításról is tanuskodik. Azt hisszük, idővel a polgári leányiskoláknál is úgy fog fejlődni a felügyelet szervezése, hogy e derék intézetek is egységesen, jobb épületekben és jobban díjazott tanerőkkel fogják kifejthetni leánynevelésünk érdekében eléggé nem méltányolható tevékenységüket. Az egységes felügyelettől ez iskolák számbeli gyarapodását is joggal remélhetnők.

I. Tanítónőképző-intézetek.

1. Az Erzsébet Nőiskola ismertetése, fennállásának harmincadik évében. Szerkesztette Lázárné Kasztner Janka az «Erzsébet Nőiskola» igazgatója.

Az Erzsébet Nőiskola ez évben fennállásának 30-ik évfordulója alkalmából pompás kiállítású, az intézet helyiségeit feltüntető számos

képpel díszített értesítőt adott ki, mely az intézet multját és jelen állapotát igen érdekesen ismerteti. Mivel az intézet multjáról mult évi januári és februári füzeteinkben terjedelmesebb ismertetést közöltünk, ez alkalommal csak a jelenlégi állapotot feltüntető következő adatok felemlítésére szorítkozunk:

Az «*Erzsébet Nőiskola*» teljesen zavartalanúl tölté a tanévet pompásan felszerelt uj palotájában. Az egészségi állapot úgy a növendékek közt, mint a tanári testületben igen kedvező volt, megbetegedések csak csekély számban fordultak elő. A növendékek több tanulmányi kirándulást tettek: voltak a Hüvösvölgyben, Széchenyi-hegyen, Zugligetben, Aquincumban, megtekintették a Nemzeti Múzeum különböző tárait, a Földtani Intézetet, a Vakok Intézetét, a Háziipari Kiállítást, a Képviselőházat, a Park-klubbot s több ízben a Műcsarnok kiállításait; hallgatták a Szabad Lyceum előadásait, voltak többször a Mária Dorothea Egylet felolvasó ülésein, az Urániában, a Nemzeti Színházban, az Operaházban; jelenvoltak Jókai temetésén s koszorút helyeztek ravatalára. A fentemlítetteken kívül a polgári iskolai tanítónőképző intézet növendékei egy nagyszabású tengeri tanulmányutat tettek az igazgató vezetésével Olaszországban és Spanyolországban, melynek eredményéről az intézet négy növendéke nagy közönség előtt számolt be a junius 28-án és 31-én tartott szép felolvasó ünnepükön. (L. a «Nemzeti Nőnevelés» 1903 október és 1904 juniusi füzeteit.) A szokásos és hivatalos ünnepeket ezenkívül mind megtartották s tartottak a felsőbb leányiskolai növendékek szavalat-, zongora- és énekszámokból álló hangversenyeket, a polgári iskolai tanítónőképző intézet növendékei pedig felolvasó estélyeket. *A tanári testület* számos tagból állott. A polgári iskolai tanítónőképző intézetnek testülete 17 tagot számlált, — köztük 9 nő — a felsőbb leányiskolában 45-en tanítottak, kik között csak 5 férfi tanár volt, a többi nő. A létszámot itt a 16 zongoratanítónő és a benlakó idegenajkú segédnevelőnők emelik ily magasra. A tanártestületnek következő rendes nőtagjai voltak: Lázárné Kasztner Janka, Szarvas Gáborné, Sebestyénné Stetina Ilona, Berta Ilona, Bognár Etelka, Szupper Márta, Tavassy Mária, Korchmárosné Buzogány Mária, Polereczky Jolán, Tocsek Helén, Szarvassy Margit, Holczmanné Pákh Berta, Barkáts Mária, Jausz Jozefin, Pischl Iduna, Bock Ida, Grail Erzsébet, Hilbert Stefania, Balogh Zsófi, Thuránszky Mária, Ulreich Vilma. *A növendékek létszáma* a polgári iskolai tanítónőképző intézetben 148, kik közül bentlakott 90, bejárt 58; a felsőbb leányiskolában a létszám 146, köztük benlakó 84, bejáró 62. *Képesítő vizsgálatot* tett összesen 70 tanítónőjelölt, kik szakok szerint következőleg oszlottak meg: Nyelvtörténettudomány csoportra 29, mennyiség-természettudomány csoportra 25, német nyelvre 1, francia nyelvre 2, kézimunkára 3, tornatanításra 23. Az intézetnek sok előkelő látogatója volt, köztük: Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter (Molnár Viktor, Szász Károly, dr. Szabó Sándor és Pauer Imre kíséretében) és Prof. dr. M. Mishina, japáni iskolai egészségügyi igazgató, a japán közoktatásügyi ministeriumból. Az intézet felszerelése jelentékenyen gyarapodott. A költségvetésben kiszabott összegeken felül 7500 koronát fordíthatott az intézet felszerelésekre: ez összegből fizikai eszközöket,

könyveket és a művészeti oktatás céljait szolgáló tárgyakat, különösen szép festményekről származó metszeteket szereztek be és beszerezték a díszterem számára Stróbel Alajostól Erzsébet királynő gyönyörű márvány-mellszobrát.

2. A budapesti II. ker. állami tanítónőképző intézet értesítőjét az 1902/903. tanévről (utólagosan vettük). Kiadta: *Katonáné Thuránszky Irén*, igazgató. Az értesítő teljes képet ad az intézet helyiségeiről, kertjéről, felszereléséről, közli az épület és a tantermek különböző oldalról felvett képeit, alaprajzát, melyekből az intézet kedvező fekvése, elhelyezése tűnik ki. Különösen fontos szolgálatokat teljesít a pompás kert, mely nem csupán üdülésre, hanem a kertészkedés és botanika tanításának céljaira is szolgál. *Az év történetéből* kitűnik, hogy az évi munkásságot semmi rendkívüli körülmény sem zavarta meg; előkészületeket tettek az új tanterv életbeléptetésére, a nevelés és fegyelmezés gondos irányítására új rendszabályokat és munkabeosztást készítettek. Panaszkodva említi az igazgató, hogy a gondos felügyelet dacára, a növendékek magaviselete nem volt kifogástalan s két növendéket el is kellett távolítaniok. *Kirándulást* tettek Váczra, a süketnéma intézet megtekintése végett, megtekintették az Orvosszövetség képkiállítását, a budai gázgyárat; résztvettek és közre is működtek a Magyar Tanítók Otthona javára a fővárosi Vigadóban rendezett hangversenyen. Megtartották a hivatalos iskolai ünnepeket s május havában vendégül látták az eperjesi tanítónőképző intézet 40 kiránduló növendékét, kik igazgatójuk és tanáraik, tanítónőik vezetésével a főváros nevezetességeit tekintették meg. *Az egészségi állapot* általában igen jó volt, a növendékek között csupán vérszegénység és hűlés következtében fordultak elő kisebb megbetegedések. *A tanulás eredménye* fényesnek mondható, 107 jelölt közül 102 nyert oklevelet, a visszautasitottak a magántanulók közül kerültek ki. Az intézetnek ugyanis rendes tanulóin kívül, kiknek létszáma 250 volt 133 magántanulója is volt, az előbbiek közül 83 végezte a tanfolyamot és tett képesítő vizsgálatot, a magántanulók közül pedig 50. A rendes növendékek közül 239 volt magyar, 3 német, 3 szerb és 5 olasz nemzetiségű. *Vallás szerint* róm. kath. 164, ev. ref. 38, ág. ev. 24, izr. 19, gör. kath. 2, gör. kel. 3. A rendes növendékek közül alig 1—2 növendék nyert egyes tárgyakból (csupán az alsóbb osztályokban) elégtelen osztályzatot; a magántanulók között nem volt ily kedvező tanulási eredmény, a növendékeknek csupán 69%-a vizsgázott sikerrel. Az intézetben nagy sikerrel működő «Eötvös önképzőkör» vezetésére Nagy László tanár vállalkozott s azt nagy lelkesedéssel irányította. Az önképzőkör ünnepelte meg a «nem hivatalos» nemzeti ünnepeket: az aradi vértanúk emlékét, Kossuth Lajos 100-ik születése napját, Március 15-ét, II. Rákóczy Ferenc emlékét, stb. *A tanári testület* a hitoktatókkal és óraadókkal együtt 29 tagból állott. köztük 10 rendes, illetve segéd, 4 óraadó tanítónő, névszerint: Katonáné Thuránszky Irén, igazgató, Békei Józsa, Eitner Milla, Heger Luiza, Lubinszky Emilia, Lépesné Baur Irén, Molnár Leontin, Ribiczey Erzsébet, Watzesch Gizella, Hegedüs Paula. *A gyakorló iskola* kellő felhasználására s a tanítási gyakorlati tanítások vezetésére nagy gondot fordítottak. A terjedelmes értesítő beszámol a tanszerek

gyarapodásáról, az elvégzett tanítási anyagról, közli az iskolai rendszabályokat, a növendékek névsorát s a felvételre vonatkozó útmutatást.

3. A győri magy. kir. állami elemi népiskolai tanítónőképző-intézet VIII. értesítője az 1903—904. tanévről. Szerkesztette Karsay Jolán, igazgatónő

Az értesítő mindenekelőtt a tanári testületben beállott változásokról számol be; az intézet egyik rendes tanítónőjét, Pálmay Lenkét ugyanis Sepsiszentgyörgyre nevezték ki a tanítónőképző-intézet igazgatónőjévé s onnét Vákár Ellát rendes tanítónőként helyezték át az intézethez; mint megbizott tanítónőt Kántor Irmát alkalmazták. A testület meleghangú bucsúsorokat intézett a távozó kartárshoz, kinek érdemeit jegyzőkönyvben örökítették meg. Az iskolaévet a személyváltozásokon és helyettesítéseken kívül semmi sem zavarta s így a kellő tanulmányi eredménynyel zárhatták azt le. Mint az intézeti élet érdekes mozzanatát emeli ki az értesítő dr. Göőz József látogatását, ki «lelkes előadásban mutatta be történeti kutatások és finom lélektani megfigyelések alapján megírt *Hangutánzó olvasás és írástanítás* című módszertani munkáját». Hivatalos látogatóként Kuliszeky Ernő tanfelügyelő hallgatta meg több izben a rendes előadásokat. Az igazgató-tanács nemes érdeklődéssel intézte a munkakörébe utalt ügyeket s jóakaratának az által is kifejezést adott, hogy a gyűléseken kiérdemelt napidíjakat szegénysorsú intézeti növendékek segélyezésére ajánlotta fel. Az értesítő részletesen ismerteti az intézet kertjét, épületét, melynek két szép fényképe is díszíti az értesítőt. Az épület csinos, jól épített, de ma már kicsiny, ezért — remélhetőleg már a legközelebbi évben — új épületet emelnek a kertben a tantermek elhelyezésére, míg a jelenlegi épület csupán az internatus céljaira fog szolgálni. Az internátus étrendjét, fegyelmi szabályait, a nevelési eljárásra vonatkozó főbb intézkedéseket s a szokásos tanítási anyagkimutatást, tankönyvek jegyzékét, a tanszerek gyarapodásáról és statisztikai adatokról szóló összeállításokat a jövő évi felvételre vonatkozó tudnivalókat pontosan közli az értesítő. Kiemeljük ebből, hogy a vallásosság fejlesztésére nagy gondot fordítottak s a hazafias nevelés céljaira rendelt nemzeti és történeti ünnepeket gondosan egybeállított műsorral lelkesen ülték meg.

A testi nevelés céljait rendes tornaoktatás híjján (tornatermük nincs!) a korcsolyázás és a tánctanítás szolgálta. Kisebb kirándulásokon kívül egy nagyobb tanulmányi utat tettek: *Nagy-Czenk—Sopron—Fraknó* állomásokkal s az értesítő őszinte elragadtatással ír a a kirándulás kitünő erkölcsi és tanulmányi eredményeiről. — *A tanári testület* a hitoktatókkal együtt 15 tagból állott, köztük tanítónők: Karsay Jolán igazgató, Kuszákné Bánóczy Róza, Kántor Irma, Stoitz Paulin, Vlaszathyné Kiss Mariska és Watzesch Janka. *A növendékek létszáma* volt (36+33+38+35) 141; *vallás szerint:* róm. kath. 90; gör. kath. 1; ág. ev. 20; ev. ref. 23; izraelita 7. *Anyanyelv szerint:* magyar 132, német 3, tót 4, olasz 1 és horvát 1. *Tanítóképesítő vizsgálatot* tett 39 jelölt, 35 intézeti növendék és 4 magántanuló.

4. A szabadkai m. kir. állami tanítónőképző-intézet értesítője az 1903–904. tanévről. Szerkesztette dr. Weszelyné Balajthy Ilona, igazgató.

Az iskolaév az intenziv munkásság éve volt, melyet azonban az év végén vörhenyjárvány zavart meg; a tanítási anyagot akkora már befejezték s a komoly munka eredménye a növendékek haladásán, kedvező tanulási sikerén és jó magaviseletén látszott meg. Az első osztályban már az új tanítási terv szerint tanítottak, de annak anyagát túlságosan soknak találták. Az intézet Zsilinszky Mihály államtitkár látogatásának örvendett, ki Schmausz Endre főispán társaságában tekintette meg az intézetet. Gräff Nikáz tanfelügyelő havonként látogatta meg az intézetet, végig hallgatta több izben valamennyi tanítási órát, átvizsgálta a feladatokat s meggyőződött az intézetben uralkodó rendről és tisztaságról. A vall. és közoktatási miniszterium engedélyével dr. Gőöz József ezt az intézetet is meglátogatta és «bemutatta a növendékeknek új írás-olvasás tanítási módszerét». A szokásos hazafias ünnepeket «mind a legnagyobb kegyelettel és emelkedett hangulatban» ünnepelték meg, a Budapestre tervezett nagyobb tanulmányi út azonban, noha már eléggé elő volt készítve, a május végén közbejött vörhenyjárvány miatt — mikor az iskolát három hétre be is kellett zárni — erről az iskolaévről végleg elmaradt. A tanári testületben csupán Szántó Edéné hosszabb szabadságolása és Fekete Mariska által történt helyettesítése okozott személyi változást. A tanári testület 14 tagból állott, köztük tanítónők: dr. Veszelyné Balajthy Ilona, özv. Fábián Károlyné, Udvarhelyi Ilona, Meznerichné Kiss Ilona, Láng Mariska, Wolszky Emilia, Csink Ilona, Berényi Irén, Szántó Edéné. (A hitoktatásokat kivéve a testület csupán nőkből állott!) *A növendékek létszáma:* 210 volt (osztályonként 56, 50, 51, 53); *anyanyelv szerint:* magyar 180; német 8; szerb 15; román 3; bunyevác 3; cseh 1; *vallás szerint:* róm. kath. 138; gör: kath. 3; gör. kel. 18; ev. ref. 14; ág. ev. 12; izraelita 25. Az intézet épülete tágas, egészséges modern palota; szép kertje, sétáló és játszó tere a gazdasági és kertészeti oktatás céljaira is szolgál. A tanszerek, könyvtár gyarapodást mutat. Az értesítő közli az internátus munkarendjét, heti étlapját, a nevelési eljárás főbb elveit, a tanítási anyag kimutatását, az évközben kidolgozott irásbeli tételeket, a tanulók magánolvasmányait (melyet összeköttetésbe hoztak a magyar nyelvi oktatással); leírja a gazdasági gyakorlatok végzésének miként jét; bemutatja az órarendet; a tanítási gyakorlatok táblázatos összeállítását, tankönyvek jegyzékét, az «Önképzőkör intenziv működéséről szóló jelentés» zárja be. Tanképesítő vizsgálatot tett 61 tanítónőjelölt (53 intézeti növendék és 7 magántanuló) legnagyobb részben *igen jó* eredménynyel, *elégtelen* osztályzatot egyes tárgyakból csak 3 növendék nyert.

Az intézeti életről ily formán teljes képet adó füzetet a gyakorló iskoláról és a tanítónők szünidei tanfolyamáról szóló ismertetés rekeszti be, melyet ez évben is, mint már tavaly Szabadkán tartottak meg igen jó sikerrel.

5. A «Ranolder-intézet» tanítónőképzőjének értesítője az 1903—904. iskolai évről. Közli: Krizsán Mihály, igazgató.

A népes Ranolder-intézetnek, melynek óvodája, elemi- és polgári leányiskolája van, a tanítónőképző alkotja legfelső tagozatát. A szeptember 3-án kezdődő és junius 24-én ünnepies isteni-tiszteletteltel bezárt tanévet semmi sem zavarta meg. A tanítási anyagot pontosan és szép, — nagyrészben kitünő és jeles — eredménynyel végezték el ($^1/_{200}$%-a bukott), a fegyelmezésben a szeretet és kötelesség törvénye uralkodott s komolyabb fegyelmi esettel sem az internátusi, sem a bejáró növendékek nem adtak okot szigorúbb eljárásra. Az épület maga és felszerelése berendezése a modern nevelési és egészségügyi követelményeknek megfelelő. A hivatalos nemzeti és kath. ünnepeket kellő lelkesedéssel ülték meg, tartottak karácsonyfaünnepet is, amikor 140 szegény gyermeket ajándékoztak meg ruhaneművel és édességekkel. *Tanulmányi kirándulásokat* is tettek: március 15-én a Városi Villamos Vasút áramfejlesztő telepét nézték meg; ugyane hóban megtekintették az Országházat, a budai Ganz-gyárat, április hóban a Nemzeti Múzeum könyv- és régiségtárát; kirándultak Kis-Téténybe (hol Schuszter Gyula, fővárosi borkereskedő megvendégelte a növendékeket), továbbá a Hűvösvölgybe és Mária-Remetébe. *A növendékek létszáma* a négy osztályban 200 volt, egy-két kivétellel mind magyarok és római katholikusok. *A tanári testület* tagjai az igazgatót, a hitoktatót és 2—3 óraadó tanárt kivéve, mind a Szent Vincéről nevezett Irgalmas Testvérek tanítórendjének, polgári iskolai képesítéssel bíró tagjai voltak, névszerint: Bach Flóra, Hiller Vincencia, Kogler Anna, Sebők Vilma, Schieberna Klára, Ékesy Amália, Jellenz Róza és Schemnitz Gratia. *Képesítő vizsgálatot* tett 79 jelölt, köztük 50 intézeti növendék, 29 magántanuló. Az intézeti növendékek közt 16 kitünő, 22 jeles, 12 jó eredménynyel vizsgázott; a magántanulók között csak 1 kitünő volt, 6 jeles, 11 jó és 2 elégséges, 9 pedig javító vizsgálatra utasíttatott.

6. A hódmező-vásárhelyi állami óvónőképző intézet 1902—1903. és 1903—1904. iskolaévi értesítője. Közli: Steinitzer Vilma, igazgató.

Az értesítő az intézet első 10 évi történetének összefoglalásával kezdődik. Eszerint az intézetet 1892-ben Hódmező-Vásárhely városának és a Vallás- és Közoktatásügyi miniszternek áldozatkészsége teremtette meg. A város által adott nagy telken álló és némi átalakítással azonnal használható épületet, melyet a szükséghez képest évről-évre bővítettek, míg 1896-ban jelenlegi alakjában csaknem teljesen ujraépítettek s bővizű artézi-kúttal látták el. Az intézet első igazgatója s a tanári testület irányítója Peres Sándor volt, az ő Budapestre helyeztetése után Dömötör Géza, majd Ribiczey Aladár volt az intézet igazgatója, míg 1900 november havában Steinitzer Vilmát, ki már hat éven át volt az intézet érdemes tanítónője, nevezte ki a miniszter az intézet vezetőjévé. Azóta az intézet zavartalanúl fejlődik, 1902-ben csendben megülte alapításának első 10 éves fordulóját, melyen több régi növendék vett részt, tanuságot tevén arról, hogy meleg szeretettel ragaszkodnak képzőintézetükhöz. A testület és az igazgatóság el is követ mindent, hogy e ragaszkodást bennük kifej-

lesszé, az intézeti élet családias színezettel bír, melyet még melegebbé tesz az intézethez csatolt gyakorló óvodául szolgáló tanítói árvaház, melynek kicsinyeit a képzőintézeti növendékek tanítónőikkel együtt szeretettel ápolgatják, nevelik. A szokásos iskolai ünnepek közös munkával való megünneplése, az «Önképzőkör» működése is a nevelés szolgálatában állott. *A tanári testület* az öt hitoktatóval együtt 11 tagból állott, köztük tanítónők Steinitzer Vilma, igazgató, Hegyesi Jolán és Szerényi Anna. *A növendékek létszáma* a két osztályban 87 (43—44) volt, köztük 83 magyar, 2 német és 2 szerb. *Vallásra nézve* róm. kath. 42, ev. ref. 23, ág. ev. 9, gör. kath. 2, gör. kel. 3, izr. 8. A tananyagkimutatás, könyvjegyzék és tanszerkimutatáson kívül közli az értesítő a rendtartási szabályokat, a fontosabb hivatalos iratok kivonatát s a jövő évi felvételre vonatkozó tájékoztatót.

II. Leánygimnáziumok, felsőbb leányiskolák.

1. Az «Országos Nőképző-Egylet» leánygimnáziumának értesítője az 1903—1904. tanévről. Összeállította: Pály Sándor, igazgató.

Az iskolaév teljes rendben, a szokott szünnapok megtartásával zavartalanúl folyt s rendkívüli okból csupán két nap szünetelt a tanítás, a vízelzárás idején, április 19-én és 20-án. A hivatalos hazafias ünnepeket a kellő módon megülték, a nemhivatalosakat (március 15-ét, Rákóczy-ünnepet, stb.) az Ifjúsági Önképzőkör tartotta meg. *Tanulmányi kirándulásokat* tettek Esztergomba, a Nemzeti Múzeum képtárába, az irodalomtörténeti kiállításba, a Mentő-Egyesület telepére, a Központi Tejcsarnokba, a Magyar Tudom. Akadémia palotájába, az Aquincumba és az Uránia szinházba. A felettes hatóság részéről dr. Erődi Béla több ízben meglátogatta az intézetet. *Az intézet tanári testülete* a hitoktatókon kívül 19 tagból állott, kik között 10 rendes tanár volt, a többi óraadó. A rendes tanárok között két nő volt: dr. Láng Margit és dr. Schmidt Mária. Az internátust Krug Teréz, a nevelő-intézet igazgatója vezette. *A növendékek létszáma* 367 volt (az első osztály 54—58 növendékkel és a hatodik osztály 30—30 növendékkel párhuzamos volt). *Érettségi vizsgálatra* 21 növendék jelentkezett (jelesen érett 6, jól 8, egyszerűen 3, javító vizsgálatra utasíttatott 2, visszalépett 2). A gimnázium teljes kifelődése óta (1900) 92-en tettek érettségit. A szokásos tananyagkimutatáson és statisztikai adatokon kívül közli az értesítő az «Önképzőkör» működéséről való jelentését, az «Iskolatársak szövetségének» jelentését és a *Wlassics-kollegiumra* vonatkozó értesítéseket. A most nevezett intézet az egyetem nőhallgatóinak Otthona, melyet az Országos Nőképző-Egylet tart fenn, s melynek dr. Láng Margit a vezetője. A tagok száma ez évben 9 volt, köztük egy orvostanhallgató, a többi tanárjelölt. A felügyeletben részt vett Beöthy Zsolt is, a leánygimnázium kurátora és az egyesület elnökségének képviseletében Emich Gusztávné. A füzetet becses értekezés diszíti: «A fizika tanítása iskolánkban» címmel, az intézet egyik tanárának, dr. Szabó Gábornak tollából.

Folytatjuk.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A népiskolai ifjúsági könyvtárak szervezésére elhatározó fontosságú az a miniszteri rendelet, melyet *Berzeviczy Albert* 2962/1904. sz. alatt adott ki a könyvtárjegyzék közzététele tárgyában valamennyi kir. tanfelügyelőségnek és kirendeltségnek és a fiumei kormányzónak. Az összes napilapok üdvkiáltással fogadták e rendeletet, mely az állami és államilag segélyzett népiskolákra a tett erejével hat, amennyiben ezekben a könyvtárjegyzék alapján a könyvtárak azonnal való szervezését parancsolja meg. A rendelethez az a könyvjegyzék is csatolva van, melyet a miniszter a «Népiskolai Könyvtárakat Intéző Bizottság» felelős ajánlatára foglalt a *népiskolai ifjúsági könyvek* jegyzékébe. Ezt a jegyzéket az e nemben eddig készült jegyzékektől az a nagy gondosság különbözteti meg, melylyel a bizottság tagjai azt a könyvpiac termékei közül nemcsak kiválogatták, hanem az elemi és ismétlő iskola tanulók szükségletei és különböző könyvtártipusok szerint csoportosították is. A rendelkezésére álló pénzösszegnek megfelelően szervezheti minden iskola könyvtárát az első tipus könyveiből, melyben a legszükségesebb és legbecsesebb könyvek foglaltatnak 72 kötetben 130 kor. 40 fill. értékben; ezt kibővítheti a második tipus értelmében újabb 81 kötettel, melynek értéke 144 kor. 46 fill. s így tesz szert 153 kötetnyi 274 kor. 92 fillér értékű könyvre. Idővel a harmadik tipusban megjelölt azon 209 kor. 79 fill. értékű 101 kötet könyvnek megszerzése következik; ezzel teljessé válik a népiskola könyvtára 254 kötettel 484 kor. 89 fill. értékben. Hogy azon iskolák, melyeknek költségük van rája, ezenfelül is szerezhetnek be könyveket, az természetes; de a tanfelügyelő addig más könyv beszerzésére engedélyt nem ad, míg a hivatalos könyvjegyzékben foglalt könyvek hiányzanak a könyvtárból. A könyvek kezelésére igen célszerű «útmutatás»-t is készített a bizottság, melyet a miniszter fentemlített rendelettel jóváhagyva a könyvjegyzékhez csatolt. A könyvek beszerzésének megkönnyítésére a könyvkiadók alkalmi egyesülete jelentékeny kedvezményt nyújt az iskoláknak, amennyiben az egyszerre megrendelt könyvtárak árát 6 évi törlesztéssel is elfogadja, az egyszerre és pedig a szállítástól három hónapon belül történő fizetéseknél 10%-kot elenged, továbbá minden könyvtár számára díjmentesen szállítja a megfelelő mennyiségű könyvjegyzéket és a kezelésre szolgáló segédnyomtatványokat, végül a könyvjegyzékben kötetlen állapotban szereplő könyveket saját költségén beköttetik. Azon iskolákra vonatkozólag, melyekben könyvtárak már vannak, rendeli a miniszter, hogy azokat a könyv-

jegyzék értelmében kiselejtezzék, a kiselejtezett (a jegyzékben nem foglalt) könyveket a *tanítói könyvtárba* helyezzék s a kiselejtezés után az ifjúsági könyvtárban megmaradt könyvek mellett is mindenkor rendeljék meg az egész könyvtártipust, mert csak előnyére válik a könyvtárnak, ha abban duplumok is vannak. Az a csendes, de komoly tevékenység, melyet még a Wlassics Gyula által létesített «Népiskolai Könyvtárakat Intéző Bizottság» másfél éven keresztül kifejtett, Berzeviczy Albert idézett rendelete által így lesz áldást hozó a magyar népnevelésre, amennyiben az ifjú nemzedék egész műveltségének irányítását és nemesítését teszi lehetővé a számukra kellően megválogatott jó olvasmányok által. S hogy ez a rendelet nemcsak irott malaszt marad, az kitünik abból is, hogy a miniszter megengedi a könyvtár költségeinek az iskolák költségvetésébe való beállítását s amennyiben a könyvtárak megvalósítása egyszerre még így sem volna lehetséges, kilátásba helyezi, hogy a törvényhozás által e célra rendelkezésére bocsájtandó összegekből fogja a könyvtárak létesítésére az állami segítséget megadni.

*

Berzeviczy levele Zirzen Jankához. A kultuszminiszter a következő levelet intézte Zirzen Jankához 80-ik születésnapja alkalmából: «Mélyen tisztelt Nagyságod! Nyolcvanadik születésenapján igaz tisztelettel köszöntöm Nagyságodat. Évtizedeket töltött Nagyságod a magyar nőnevelés ügyének szolgálatában. Mikor most hosszú és nehéz küzdelmek fáradhatatlan munkásság után a nyugalom csendes révéből visszatekint pályájára: a kiválasztottaknak jutó hoslzú élet áldásán kívül a mindig jól teljesített kötelesség nyomán járó öntudatot is méltó jutalmul tekintheti. Én, ki személyes tapasztalat alapján ismerem és méltatom Nagyságod elévülhetetlen érdemeit, — igazán kedves kötelességemnek tartom Nagyságodról e ritka évforduló alkalmából is megemlékezni s kifejezni azt a hálát, azt az elismerést és tiszteletet, amelyre Nagyságod nemcsak a keze alól kikerült női nemzedéktől, hanem a tanügyi kormányzat részéről is számot tarthat. Szívem mélyéből kivánom, hogy az Ég tartsa meg továbbra is Nagyságodat testi, lelki jó erőben, örömünkre mindnyájunknak, kik Nagyságod fenkölt egyénisége és sikeres munkássága iránt egyaránt kiváló nagyrabecsüléssel viseltetünk.

Igaz tisztelettel maradok kész híve Berzeviczy Albert, közoktatási m. kir. miniszter.»

*

A VI. Egyetemes tanítógyűlésen, melyet Budapesten julius 4—5. és 6-án tartottak meg, a leánynevelés kérdéseivel is foglalkoztak. *Gorzó Dénesné* a *leányifjúsági egyesületről* tartott előadást. Kivánta, hogy a szakosztály sürgesse a szervezést és részletes tervet nyújtott be a szervezés módozataira, melyet a szakosztály el is fogadott. Ugyanez ülésen értekezett *Dorogsághy Dénesné* a *leányok házias neveléséről*. Kivánja, hogy a háziasság csiráit már a legkisebb korban hintsük el a háziasság csiráit a gyermekleány lelkében. Elmondotta részletesen, hogy a háziasságot miként lehetne ápolni otthon és az iskolában. Javaslatait a szakosztály többek hozzászólása után elfo-

gadta. Élénk részt vettek a nők még az óvóiskolai szakosztályban, hol *Fábián Irma*, *Székely Gáborné* és *Molnár Mária* értekeztek a *család, az óvó és az iskola kapcsolatáról*, *E. Matolcsy Ilona* és *Tomaskóné Nyizsnyai Aranka* a nevelőnők helyzetéről, *Halász Sarolta* és *Angyal Malvin* pedig a *gyermekek megfigyeléséről* tartottak előadást.

*

A VI. egyet. tanítógyűlés és a tanszerkiállítás. A tanítógyűlés alkalmából *Verédy Károly* főv. tanfelügyelő kezdeményezésével rendezett tanszerkiállítás nem csupán tanulságos volt, hanem a hazai ipar fejlesztésére nézve elhatározo fontosságú. A kiállítás zsürije ugyanis a kiállítás bezárása után Verédy Károly elnöklésével tartott ülésén összefoglalta a kiállítás tanulságait s ehhez képest a kultuszminiszterhez többféle kéréssel fordult. Nevezetesen felkérik a minisztert, rendelje el, hogy az iskolakönyvek papirjait magyar vízjegygyel lássák el. Fölkérik továbbá a kormányt, hogy ha az új szemléltető képeket rövidesen ki nem adhatják, akkor a régi képekből új kiadást rendezzenek, hogy az iskolák ne legyenek kénytelenek a rendes szükségletet külföldi forrásból fedezni. Fölhivják a miniszter figyelmét arra is, hogy a fizikai eszközöknek üvegrésze, bár idevágó iparunk fejlett, mégis nem hazai. A papirgyárosokat figyelmezteti a bizottság, hogy a kézimunkaoktatásnak országos elrendelése küszöbön van s így új és nagyarányú fogyasztásra kell készülniök. Kivált szines, fényezett és márványozott papirt és kartont használnak majd az iskolákban. Kiváratos, hogy a kartonban benne legyen a domborművű magyar védőjegy. Fölkérik a fővárosi tanácsot, hogy napközi otthonaiban, amelyekből egyet ki is állítottak, hazai zománcozott edényeket használjanak, s amennyiben a szállítót amúgy is kötelezték hazai árú szállítására, foganatosítsák az ellenőrzért. Kivánatosnak mutatkozik az állatutánzatoknak, a játékszerek egy részének, valamint a gyümölcsutánzatoknak és a törlőguminak hazai előállítása is.

*

A polgári iskolai tanáregylet julius hó 3—6. napjain Herkulesfürdőben tartotta évi közgyűlését, melyen a leányiskolák kérdésével is foglalkozott. Előadó e tárgyban Schmidt Gizella fővárosi polgári iskolai tanítónő volt, ki erről értekezett. Mikor felelne meg a magyar polgári leányiskola igazi rendeltetésének és feladatának. Kiemelte előbb a leánynevelés fontosságát általában. Ismertette ezután a külföldi példákat, valamint a hazai állapotokat régen és most. Fejtegette, hogy leányaink nevelését mikép lehetne nemzetiebbé és gyakorlatibbá tenni.

Kívánja a fővárosban mintaiskola állítását, amennyiben a budapesti polgári iskolai tanítónőképző mellett minta-polgári leányiskolát állítani eddig elmulasztottak. Kifejezi azt a kívánságát, hogy a polgári leányiskolában férfitanárok egyáltalában ne tanítsanak. Végül azt óhajtja, hogy a magyar leánynevelést általában az óvóiskolától az egyetemig külön törvényben szervezzék.

Az előadó fölolvasásának az a része, ahol a polgári iskola gyakorlatiassá tételéről szól, tetszett a hallgatóknak, azonban a férfi-

tanároknak a polgári leányiskolákból való kirekesztése ellenmondással találkozott. Ez ellen fölszólalt Pálffy Boldizsár szombathelyi polgári iskolai igazgató, aki nem helyesli, hogy az előadó a leánynevelés minden üdvösségét attól várja, hogy abban tisztán nők neveljenek és vezessenek. Tiltakozik ez ellen a föltevés ellen, mert hiszen ezt a tételt bizonyítani sem lehet, hogy a férfitanárok nem lennének alkalmasak a leányok nevelésére. Indítványozta, hogy az előadás tételeit az igazgatóság megfontolására utalják és hogy a javasolt mintapolgári leányiskolát mennél előbb fölállítsák. Bartholomeidesz Adél rozsnyói polgári iskolai igazgató teljesen egyetért Pálffyval. A leánynevelésből nem hogy kirekesztené, de egyenesen megkívánja az erős férfikart. Óhajtja, hogy a tanítónők járjanak elül egyszerűségük és háziasságuk jó példájával akkor is, ha az iskolából kilépnek. Szerinte a felsőbb iskolai tanítónők között nagy a fényűzés. Így nem lehet abban a szellemben nevelni, amint azt az előadó óhajtja. Volenszky Gyula a polgári leányiskolának közgazdasági irányú kurzusokkal és háztartási ismétlő iskolával való kibővítését óhajtja. A két nembeli tanítói karnak helyenkint megismétlődő vitájáról az a véleménye, hogy bizony férfi kell a leánynevelőshez is, amint a család sem nélkülözheti, hogy a leányt az apa is nevelje. Reőthy Vladimir hasonló szellemben szól, mire a közgyűlés köszönetet mondott az előadónak és elhatározta, hogy a polgári leányiskoláknak közgazdasági irányú kurzusokkal való kiegészítése érdekében fölír a kultuszminiszterhez.

Még Kerékgyártó Elek dr., fővárosi polgári iskolai igazgató, a Zrinyi Ilona kör agilis megalapítója tartott fölolvasást az ifjusági egyesületekről. Az előadó a következő javaslatot tette: Polgári iskoláink tulajdonképen való céljának megvalósítására, a magyar társadalmi középosztály kialakulása végett hassunk oda, hogy a polgári iskolát végzett növendékek körében, lehetőleg a tanári kar bevonásával, a hazafias és erkölcsös szellemű önképzésre serkentő és a művelt és munkás társaséletre előkészítő ifjusági egyesületek keletkezzenek. Az indítványt az igazgatósághoz utalják.

*

A szünidei iparkiállítások. A lefolyt szünidőben három helyen, Miskolcon, Sopronban és Hódmező-Vásárhelyen tartottak kiállításokat s a női munka- és háziipar mind a három helyen elismerésreméltó módon volt képviselve. A legfigyelemreméltóbb ebben az értelemben is a három között természetesen a miskolci kiállítás volt, melyet nagy buzgósággal és körültekintéssel a borsod miskolci közmívelődési egylet és az iparművészeti társulat rendezett. Itt valóban művészi volt minden: a szőnyegek, cserépedények, bronztárgyak, szövött és hímzett munkák, bársonyégetések, varrottasok és csipkék. És épen ez utóbbiak, a varrottasok és csipkék, melyeket Dekány halasi tanár tervezett, keltették szépségük és stílszerűségük által a legnagyobb elismerést. A Dekány rajzai nyomán készült «félegyházi varrottas»-okat Rettkesné Stetina Róza polgári leányiskolai igazgatónő készíttette és állította ki, a híres halasi csipkéket pedig maga Dekány János, ki nemcsak elismerést szerzett remek alkotásai iránt a kiállításon, de nagy vásárlási kedvet is gerjesztett a nők között s a «halasi csipke» ma már a külföldön is keresett műalkotás.

*

Nőipariskola-Egyesület Szabadkán. Vasárnap alakult meg Szabadkán a Nőipariskola-Egyesület azzal a célzattal, hogy az ott egy év óta fennálló nőipariskolát kiterjedt alapokra helyezi. Az egyesület jövedelméből a szegényebb leányokat díjtalanul tanítják kelengyekészítésre, műhímzésre, faégetésre és számos egyéb műipari munkára. Az ipariskola munkakörében megrendeléseket fogad el és szegény növendékeinek ezzel is jövedelmet biztosít. A közgyűlés tiszteletbeli elnökökké Schmausz Endre főispánt és Biró Károly polgármester feleségét, elnökké Dr. Veszelyné Balajthy Jolánt választotta. Zsilinszky államtitkárnak, az ipariskola pártfogójának, üdvözlő táviratot küldöttek. A nemes célú egyesület létesítése Czéner Andorné érdeme.

*

Az első női rajztanár. Junius 25-én nyert középiskolai rajztanításra jogosító oklevelet Hellebronth Gizella, ki gimnáziumi érettségi bizonyítvány alapján vétetett föl a rajztanárképző intezetbe, hol az előírt négy éves tanfolyamot szabályszerüen elvégezte. Ugyanekkor 10 polgári iskolai rajztanítónő kapott képesítő vizsgálatot. Ezek a jelöltek a felsőbb leányiskola hat osztályának sikeres elvégzése után vagy el. tanítónői oklevéllel vétettek föl a négy éves tanfolyamba. A múlt évben kiadott új vizsgálati szabályzat is megengedi a felsőbb leányiskolát végzett növendékeknek a rajztanítónői vizsgálatra való bocsáttatását, de csak akkor, ha a jelölt a rendes négy évfolyam előtt még egy előkészítő (tehát 5 ik) évet végzett.

Az összes középiskolai tanár- és polgári iskolai tanító- és tanítónőjelöltek a rendes félévi vizsgálatokon kívül még két alapvizsgálatnak kötelesek magukat alávetni. Az I. alapvizsgálatot a 2. év végén, a II. alapvizsgálatot a 3. év végén tartják meg.

*

Az első női hegedűtanár. Az első női hegedűtanár képesítéséről is ez alkalommal veszünk hirt. *Békei Józsa*, kit a jótékony hangversenyeken, mint hegedűművésznőt már megszeretett a tanítóság, tanítónői oklevele mellé megszerezte a hegedűtanári oklevelet is. A *tanári* címet a vallás- és közoktatási miniszternek 1892. évi 6434. sz. a. kiadott rendelete értelmében csak a zeneakademián tett tanári vizsgálattal szerezhették meg a zenészek s eleinte csak a zongoráról. A zongoratanárnői oklevelet évről-évre számos nő nyerte el az utolsó 12 év alatt, míg a hegedűtanári vizsgálat letevésében Békei Józsa volt a kezdeményező s kitünően sikerült vizsgálatával dicsőséget szerzett nemének.

*

A fővárosi tanítónők és óvónők betegsegítő «Erzsébet királyné» alapítványának gyüjtő és kezelő bizottsága kérve kéri az összes fővárosi tanítónőket és nevelőnőket, kegyeskedjenek az ez évi junius hó 1-én kelt felhivás értelmében úgy a maguk, mint férfitársaik és ismerőseik által felajánlott kézimunkát és el nem romló más termékeket karácsonyi vásárra szánva küldeni *Tanos Sándorné* úrnő nevére a Tanítók Otthonába Budapestre VIII. József-körút 8. sz.

alá okt. 17-től 31-ig hétköznapokon d. u. 3—6 óra közt. A vidéki társnőktől, társaktól és ismerősöktől esetleg később érkező tárgyakat is hálával fogad a bizottság. Minthogy az eladandó tárgyak az alapítvány növelését célozzák, kéri a bizottság a mozgalomnak minél nagyobb arányban való pártolását.

Beküldésre alkalmas tárgyak: szorosabb értelemben vett női kézimunka, háziipari munka, iparművészeti-, képzőművészeti-, irodalmi- és háztartási termék, iskolai szemléltető eszköz stb.

*

A budai tanítónőképző-intézet tanulmányi kirándulása. Mint minden évben, úgy ez idén is nagyobb kirándulást rendezett tanítványaival Katonáné Thuránszky Irén, a budapesti állami tanítónőképezde igazgatónője. A kiránduláson az igazgatónőn és növendékeken felül még néhány tanár és tanárnő is részt vett. Erdély nevezetesebb vidékeivel ismerkedtek meg előbb a növendékek, a visszafelé jövet pedig útjokba ejtették Aradot is és elzarándokoltak a vértanu emlékhez. A növendékek meghatottan énekelték el a Himnuszt és a Szózatot, majd az egyik képezdei tanár és az aradi polgári iskola igazgatója szép, lelkes beszédet mondtak, azután a növendékek buzgón imádkoztak a mártirok lelki üdveért.

*

A tanítók Hunyadi-Háza. Lélekemelő, sziveket megható, szép ünnep folyt le mult hó 30-án Kolozsvárt. Ünnepe volt az egész magyar tanítóságnak, a népoktatás és nemzeti közművelődés minden munkássának. Berzeviczy Albert dr., közoktatásügyi miniszter az ország tanítósága nagyszámú képviselőinek, a társadalom minden elemének jelenlétében avatta föl a tanítók kolozsvári Hunyadi-Házát, az országos Eötvös-alap létesítette második főiskolai internátust. Az általános rokonszenv, melyet a társadalom a magyar tanítóság iránt táplál, s a közoktatásügyi kormánynak az a különös figyelme, melyet Berzeviczy Albert dr., miniszter azzal tanusított, hogy személyesen jött el a felavatást végezni, kiválóan nagy jelentőséget biztosított az ünnepélynek, melynek széles kereteit igaz lelkesedés, őszinte öröm és hazafias buzgóság töltötte be. Ez a felavató emlékezetes ünnepe marad a tanítóságnak.

Közoktatásügyi miniszterünk fenkölt szellemű beszéde, mely az avatás alkalmával elhangzott, örömmel és megelégedéssel töltheti el a tanítóság és a népoktatás minden munkássának keblét, mert annak minden szava azt bizonyítja, hogy a közoktatásügy vezére és irányítója a legnagyobb jóakarattal, igazi méltánylással és szeretettel karolja fel a tanítóság érdekeit, amelyeknek előmozdításától és gondozásától függ a nemzeti közművelődés előrehaladása.

Az ünnepély országos jellegüvé szélesedett ki, mert nemcsak az erdélyrészi összes megyei tanító-egyesületek, hanem az ország legtávolabbi részeinek tanítósága is elküldötte ez alkalomra képviselőjét. A Hunyadi-téri új, palotaszerű épület tágas csarnokaival, folyosóival alig volt képes befogadni a rendkivül nagyszámban egybegyülteket. Ott voltak az idegen küldöttségeken kívül Kolozsvár népoktatási inté-

zeteinek tantestületei, a tanügyi világ minden rendű-rangú képviselői. Az épület előtti térséget is ellepték az érdeklődő közönség százai. A bejárat lépcsőzetén az intézet növendékei állottak sorfalat, élükön Kozma Ferenc, ny. tanfelügyelővel, az intézet gondnokával, várva a miniszter érkezését.

Délelőtt 11 órakor érkezett meg Berzeviczy Albert dr., miniszter. Kiséretében voltak: br. Feilitzsch Arthur, képviselőházi alelnök, gr. Béldi Ákos főispán, Halász Ferenc, Kadocsa Lippich Elek, Tóth Lajos, Szász Károly, miniszteri osztálytanácsosok, Szvacsina Géza kir. tan., polgármester, dr. Kiss Mór rektor stb.

Az érkező minisztert a bejárat lépcsőzetén az internátus növendékeinek nevében Bárány Kálmán joghallgató üdvözölte csinos beszéddel. A miniszter meleg szavakkal megköszönve a szives üdvözletet, kiséretével a földszinti nagy terembe vonult.

A földiszített nagy ebédlő terem egyik végében emelvény volt felállítva. A falon közepén Ő felsége nagy képe függött; jobbról a néhai br. Eötvös József, balról pedig Berzeviczy Albert közoktatásügyi miniszterek mellszobra állott. A terem minden zuga zsufolásig megtelt közönséggel, melynek egy része a folyosókra szorult ki.

Az emelvényen foglalt helyet Berzeviczy Albert miniszter, körülötte ültek: br. Feilitzsch Arthur képviselő, gr. Béldi Ákos főispán, Ferencz József unit., dr. Bartók György, ref. püspökök, Halász Ferenc, Kadocsa Lippich Elek, Tóth Lajos és Szász Károly, miniszteri osztálytanácsosok, Szvacsina Géza, polgármester, Fekete Gábor kir. táblai elnök. Az elnöki emelvényen pedig Ujvári Béla, az Eötvös-alap elnöke és Tóth József tanfelügyelő, a felügyelő-bizottság elnöke ültek. Az internátus dalosköre elénekelvén a Himnusz első versszakát, Ujvári Béla, elnök mondta el a megnyitó beszédét. Utána Göőz József dr., alelnök, a Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága, Csernátoni Gyula dr., kir. tanácsos, Kolozsmegye kir. tanfelügyelője az erdélyrészi kir. tanfelügyelők s Pallós Albert, tanítótestületünk elnöke, az erdélyrészi tanítótestületek és egyesületek nevében üdvözölték Berzeviczy Albert dr., közoktatásügyi minisztert.

E beszédek elhangzása után bejelentette Ujvári Béla, hogy az Eötvös-alap orsz. tanítói segélyegyesület, a f. év augusztus 25-ikén tartott közgyülés határozatából 20.000 koronás «Berzeviczy Albert-alapítvány»-t létesített, melynek kamataiból a miniszter kijelölése alapján évenként két főiskolai hallgató kap teljesen ingyenes ellátást a Tanítók Hunyadi-Házában. Az erről szóló díszes kiállítású okmány felolvasása és átnyújtása után Berzeviczy Albert dr., közoktatásügyi miniszter állott föl s mondta el mély figyelem között fölavató beszédét.

Meg-megujuló viharos éljenzés kisérte a miniszter szavait, melyek feledhetetlen mély benyomást tettek a tanítóságra. Majd Móricz Ida, a kolozsvári millenniumi állami iskola tanítónője, szavalta el Havas István, budapesti tanító «Avató» című szép költeményét nagy tetszés mellett.

A Szózat éneklése után a miniszter éltetésével az ünnepély véget ért. A miniszter ezután Kozma Ferenc gondnok kalauzolásával megtekintette az internátus helyiségeit, berendezését. A miniszter

ismételten is kifejezte tetszését és megelégedését, úgy a célszerű berendezés, mint a tapasztalt rend és gondosság fölött.

Ezután a gondnoki hivatal helyiségébe vonult, hol fogadta az erdélyrészi tanfelügyelők tisztelgését, kiknek nevében Réthy Lajos, hunyadmegyei kir. tanfelügyelő, a tanfelügyelők nesztora üdvözölte a minisztert. Válaszában a miniszter örömét fejezte ki, hogy alkalma van a tanfelügyelőkkel, kiknek működésére nagy súlyt helyez, személyesen működési körükben érintkezhetni. Majd a rövid beszélgetés után mindegyikükkel kezet szorítva, szíves búcsút vett.

A tanfelügyelők Kozma gondnokkal együtt kocsijához kisérték le a minisztert, ki innen egyenesen a pályaudvarra hajtatott és az egy órai gyorsvonattal Bánffyhunyadra utazott, hol mint Barcsay Domokos orsz. képviselő vendége a délután folyamán megtekintette az ottani állami népoktatási intézeteket.

*

Berzeviczy Albert dr., közokt. miniszter Kolozsvárott meglátogatta a közművelődési intézeteket. Berzeviczy Albert dr., vallás- és közoktatásügyi minisztert a pályaudvaron a város nevében Szvacsina Géza polgármester s az egyetem részéről Kiss Mór dr., rektor fogadták. A miniszter rokonához Udránszky László dr., egyetemi tanárhoz szállott. Kiséretében vele érkeztek: Tóth Lajos dr., és Szász Károly dr., min. osztálytanácsosok. A miniszter látogatási programmjának jó nagy részét az egyetem megszemlélése alkotta. Szeptember 27-én, kedden reggel 9 órától kezdődőleg az egyetem tanácstermében 30 küldöttséget és 31 magánszemélyt fogadott a miniszter. A küldöttségek sorában Kolozsmegye és Kolozsvár város népoktatási intézeteinek népes küldöttségét, melyhez a tordai polgári fiúiskola tanártestülete és a tordaaranyosmegyei tanítóegyesület képviselői is csatlakoztak, Kozma Ferenc, kir. tanácsos, tanf. vezette a miniszter elé. Az üdvözlésre adott válaszban szépen emlékezett a miniszter nyugalomba távozó szeretett tanfelügyelőnk munkásságáról, óhajtván, hogy a pihenés napjaiban is még sokáig dolgozhassék a nemzeti művelődés javára. Déli 12 órától kezdve megszemlélte a központi egyetem egész épületét, az ott elhelyezett intézeteket, a könyvtárt, torna- és vívótermet. Szept. 27-én délután 4 órakor az elmekórtani, gyógyszertani és általános kórtani intézetet, a szemészeti és bőrgyógyászati intézeteket s a klinikák gazdasági berendezését tekintette meg; e napon a miniszter tiszteletére estély volt Kiss Mór egyetemi rektornál. Szept. 28-án délelőtt meglátogatta a növényrendszertani intézetet, azután megtekintette az egyetemi könyvtár részére vásárolt telkeket, majd a botanikus kertbe látogatott el s megszemlélte az állattani, vegytani intézeteket. Délután 4 órakor az anatomiai és szülészeti, belgyógyászati klinikákat, a sebészeti klinikát és végül az élettani és közegészségtani intézeteket látogatta meg. E napon este 8 órakor társas vacsora volt a miniszter tiszteletére a New-York szállodában, melyen 250-en vettek részt. A miniszter nagyhatású köszöntőben mutatott reá Kolozsvárnak a nemzeti közművelődés érdekében való hivatására. Szept. 29-én délelőtt és délután meglátogatta a miniszter a római kath., ev. ref. és unit. főgimnáziumot, a római kath. szeminá-

riumot, a polgári leányiskolát, a zenekonservatoriumot, az ev. ref. theologiai fakultást, a tanítónő- és tanítóképző intézetet, az ág. evang. elemi iskolát, a Diákasztal helyiségét, a siketnémák és vakok intézetét; az állami felsőbb leányiskolát, a kereskedelmi akadémit és a polg. fiúiskolát. E napon a szinházi előadás megtekintése után estély volt Feizlitzsch Arthur, orsz. képviselő, képviselőházi alelnöknél. A negyedik napon az Arany János-téren felállított Szentgyörgy-szobor (a Kolozsvári Márton és György mestereknek, Nagy Lajos király megbizásából 1373-ban készített szobor másolata) leleplezésén, majd a Tanítók Hunyadi Háza felavatásán vett részt.

*

A Mária Dorottya-egyesület választmánya vasárnap ülést tartott *Herich* Károlyné elnöklésével. *Radnai* Jenőné titkár jelentette, hogy az egyesület negyvenkét fürdőben kapott kedvezményes helyet, a melyet hatvankilenc tanítónő tag vett igénybe. Január óta szegény, beteg, vagy elaggott tanítónők között 1790 korona segítséget osztott szét az egyesület. A tanítónői szakosztály első ülése október 22-én lesz.

*

Egyetemi tanfolyam polg. iskolai tanítók számára Horvátországban. Ez évben a kormány kurzust nyitott az ottani nép- és polgári iskolai tanítók számára a zágrábi egyetemen, a kurzus nyolc hónapig tart és főkép pædogogiát tanít; oly nagy számmal iratkoztak be a tanitók, hogy ezt nem is reméltek a mérvadó tényezők, mert a kurzus látogatása a tanítók költségére történik s helyettesöket is fizetniök kell.

*

Külföldi női mozgalmak. *Bécsben* a Leo-társaság ülésén élénk vita folyt a fölött, hogy a nők ne működjenek az egyházi zene terén, különösen pedig kizárandók a kórusból, mert subjectiv voltuk folytán szólóénekökben tulságosan érzelegnek. Másrészről azt állították, hogy a nők eltávolítása a templomi zene megszünését jelentené s különösen pedig a nők kizárása sem felelne meg a pápa intencióinak. — *Krakóban* a szenátus elhatározta a nők jogi fakultásra való bocsátását, a krakói egyetemen a fakultás azonban tiltakozott ellene, úgy, hogy e kérdés még nincs eldöntve. — *Ausztriában* először választottak meg *egy asszonyt* az iskolai tanácsba, még pedig Frankstadt morva községben, melynek tanítósága *Fialka N.* tanítónőt választotta meg. — *Az osztrák cs. k. dohánygyárakban* behozták a cigarettakészítő gépeket, mi a gyári munkásnők között, különösen Sternberg és Joachimstalban nagy izgalmat keltett, mert e gépek naponta 125.000—140.000 cigarettát csinálnak s a munkásnők apasztásától féltek. Joachimstalban tényleg sikerült a gépek felállítását megakadályozni. Sternbergben azonban nemcsak hogy nem történt meg a munkásnők elbocsátása, de még kevés fizetésfelemelésben is részesültek. A munkásnők organuma igyekszik társnőiket arról meggyőzni, hogy a gépek felállításával gyors munka által időt s fizetésjavítást is nyernek. — *Párisban* munkásnők egylete alakult «L'Action sociale des femmes rationalistes», melynek célja a régi katholikus kon-

gregációk tevékenységét világi kezekre juttatni, eddig is már egy árvaházat alapított, most a munkásnők otthonát akarja megteremteni. *Combes* francia miniszterelnök Párisban erkölcsi az állapotok tanulmányozása céljából állított össze egy bizottságot, melynek fáradozását a sajtó és a parlament is támogatja. A bizottság nőtagjául e nagyfontosságú tanulmányozásra Mme. Avril de St. Croix hivatott meg. — A francia női szövetség *Fédération féministe*, melyhez minden hivatású dolgozó nők tartoznak, egy kollektiv kérvényt nyujtott a szenátushoz, melyben azon határozatot sürgeti, mely a helyszerző és színiügynökségek ellen szól. A jövő évben május 1-től szeptember 15-ig Párisban a Louvre helyiségeiben *internacionális kézimunka kiállítás* lesz, valamint műipari tárgyak kiállítása. E kiállítást az «Union centrale des arts décoratives»-hez tartozó hölgyek egylete rendezi s minden ország küldhet ipartermékeiből. — Az *első női ügyész* megkezdte működését Christiániában, dr. Sem Eliz k.-a. személyében. A christiániai egyetemen nagyobb számmal végeznek nők jogi tanulmányokat. — *Londonban* 20 elemi iskolához iskolai ápolónőt adott egy egylet, kik többször hetenként megvizsgálják az iskolát, beteg gyermekek ápolására aztán tanítják a szülőket.

*

Baráth Ferenc halála. Szept. 5-én váratlanul és hirtelen, szívszélhűdés következtében elhúnyt a magyar irodalom egyik érdemes és nagy tehetségű művelője — *Baráth Ferenc* nyug. főgymnasiumi tanár, — ki az Orsz. Nőképző-Egyesület felső iskolájában, később tanítónő-képzőjében is évek hosszú során át az æsthetikát és magyar irodalomtörténetet tanította és kit szerte az országban, lelkes tanításának emlékeért, sok ezer hálás tanítványa még haló porában is áld. Remek történeti, æsthetikai és irodalomtörténeti essay-it bírálói teljes joggal Arany János és Salamon Ferenc hasonló tárgyú tanulmányai mellé helyezik. Carlylé-től is mertette és szerettette meg a magyar olvasóközönséggel, lefordítván magyarra francia forradalmát és néhány essay-jét. Komoly erkölcsi felfogása az életről és az ember kötelességeiről, nem igen illett a mai kor légkörébe, azért Baráth Ferenc hova-tovább, annál inkább magába vonult, — de annál megelégedettebb és nyugodtabb volt, — kevés emberrel érintkezett és nagyon megválogatta azokat, akiket közel eresztett magához. De mind, aki ismerte, tudta róla, hogy bölcs és jó ember, igazságos és önzetlen volt. — Legyen álma édes, emlékezete felett virrasszon tanítványainak hálája.

*

Szente József elhunyt. A magyar tanítónőképzésnek egy régi, lelkes bajnoka hunyta le szeptember 21-én örök álomra szemeit. Szente József nyug. tanítónőképző tanár halt meg 80 éves korában, s gyászjelentését egyetlen elismerő szó nélkül írták meg a napi lapok. Pedig Szente József zajt nem ütő, komoly tanási munkássága sok divatos pædagógus csillogó tevékenységénél értékesebb volt. Harminc éven keresztül tanította a számtant és természetrajzi tárgyakat a budai tanítónőképző-intézetben és e hosszú idő alatt nem volt tanítványa, ki e tárgyakat meg ne értette, meg ne szerette volna. Köny-

nyűvé tette a munkát, hogy a növendékeket a siker érzete bátorítsa és lelkesítse a tanulásra, s a tanítványok sikerének ő maga oly mértékben és oly őszintén tudott örvendeni, hogy azok a legnagyobb erőfeszítést sem sajnálták volna, csakhogy neki örömet szerezzenek. De erőfeszítésről szó sem volt ott, a hol az ő nyugodt, egyszerű, logikus magyarázata segítette a tanuló gondolkodását. Mert nem adott készen ismeretet soha, hanem rávezette a tanulót az ismeret lényegének felkutatására, kitalálására. Különösen a számtan tanításában — melyből jeles módszertani könyvek is őrzik emlékezetét — érvényesült kitünően az ő igazán induktiv tanításmódja. Kedvenc tantárgya azonban a botanika volt, melyet a legnagyobb mértékben meg tudott kedveltetni tanítványaival. A budai hegyek közé tett botanikus kirándulások bizony kitörülhetetlenül bevésték a pestvidéki flora ismeretét az ifjú tanítónőjelöltek lelkébe, s a tárgyismerettel a tanítás helyes módjára is rávezették őket. Tanítványai őszinte tisztelettel és szeretettel vették körül s maguk között becézgetve, rendesen «a mi szentünk»-nek nevezték. De ritkán is lehetett férfi tanárt látni, aki felnőtt lánytanítványaival szemben annyira eltalálja a helyes bánásmódot. Mindig nyájas, barátságos, atyai hangon beszélt velük, de nem kényeztette őket, nem kedveskedett nekik és sem kitüntetett kedvence, sem «elhanyagolt» vagy «üldözött» tanítványa nem volt soha. Jóságos, derült egyéniségének, kötelességtudásának és nemes munkaszeretetének példája kitörülhetetlenül él tanítványai szivében, s ha őt követve örömet és sikert találnak tanítói munkájukban, hálával áldják emlékezetét.

*

Karkis Istvánné született *Scipiades Borbála* nyug. fő- és székvárosi tanítónő elhunytáról vettünk értesülést. A megboldogult 25 éven át törhetetlen buzgósággal magyarosította a főváros budai oldalán a kis német ajkú polgárokat s kötelességtudásánál csak a kicsinyek iránt való szeretete volt nagyobb. Mint derék nő és anya is példaadólag hatott s mindenkinek tiszteletét kiérdemelvén, általános részvét kisérte sírjába.

IRODALOM.

POETIKA, RETORIKA ÉS OLVASÓKÖNYV a tanító- és tanítónőképző-intézetek II. osztálya számára. Irták és szerkesztették *Bánóczi József* és *Weszely Ödön*.

A tanító- és tanítónőképző-intézetek új tantervének életbeléptetése a tankönyvek megújítását, felfrissítését is magával vonta. Az új tankönyvek között sokat mind a tárgy helyes megválasztásánál, mind beosztásánál és feldolgozás módjánál fogva valóban becsesnek kell mondanunk s így állíthatjuk, hogy az új tanterv, közvetve az új és jobb tankönyvek keletkezésének elősegítése által is kihat tanítóképzésünk színvonalának emelésére.

Az előttünk levő könyv is azok közül való, melyeket tanítóképzésünkre nézve nyereségnek kell mondanunk. Az új tanterv követeléseit szem előtt tartva, az anyag kiválasztásában, beosztásában és feldolgozásában a tanítóképzés céljait szolgálja s így előnyösen üt el azon régi tankönyvektől, melyek a címükben tanítóképzőket kivánták ugyan szolgálni, de csupán a középiskolai tankönyvek jól vagy kevésbé jól sikerült másolatai voltak.

A szóban levő könyv elméleti és olvasókönyvi részre oszlik. Az elméleti rész, mely az olvasókönyvit csupán könnyebb áttekinthetőség okából előzi meg, teljesen az olvasmányon alapszik s arra szolgál, hogy a tanárnak az olvasmányok tárgyalása közben nyujtott magyarázatait összefoglalja s egyszerű és világos fogalmazásával a tanulókat összefüggő, szabatos és világos feleletekre szoktassa. Szépen simul a poetika tanítása e fokon a növendékek lélektani tudásához, mely szintén a II. oszt. tárgya. Hogy a költői hatás lényegét és a költészet becsét éreztessék a tanulóval, a szerzők úgy vezetik be a növendéket a költői művek megértésébe s méltányolásába, hogy ismertetik azokat a lélektani mozzanatokat, melyek a költőben és az olvasóban végbemennek, a melyeken a költői hatás alapszik. A megértést elősegítették emellett azzal is, hogy minden műfaj tárgyalásánál végig kisérték annak történeti kifejlődését is.

A poetika mellett tartalmazza a könyv a retorika általános részét, a szerkezettant is. Ezt a tanterv egyik osztály-anyagához sem csatolja, úgy értve, hogy ez ismeretek vagy a stilisztikai tanulmányok végén vagy a retorika elején tárgyalhatók. Szerzők az előszóban úgy okolják meg a szerkezettannak e helyen való tárgyalását, hogy az első osztály anyaga (a stilisztika és nyelvtan) igen sok levén, ez ott eredményesen nem tanítható.

Egyéni vonása a könyvnek, hogy míg a tanulót az irodalom megértésébe s igazi helyes megitélésébe bevezetni törekszik, a peda-

gógiai vonatkozásokat folyton feltünteti s így segítségére van tanárnak és tanulónak abban, amit a tanterv különben is megkíván, hogy az elemi iskolai feldolgozáshoz szempontokat megtalálják.

Az elméletnek ezen becses összefoglalása bő olvasmányi anyagon épül fel. Az olvasmányok megválasztása tekintetében valóban nem dicsérhetjük eléggé szerzőket. Nemcsak szépen, tervszerűen egészítik ki az olvasmányok az első osztály olvasókönyvében nyujtott anyagot, de oly értékes kincsei irodalmunknak s oly jellemzők az egyes műfajokra s annyira szükségesek az ifjúság általános műveltségének kiegészítésére és jövő tanítói tevékenységének céljaira, hogy összeválogatásuk nemcsak az irodalom kitünő ismeretét igazolja, hanem szerzők helyes pedagógiai érzékére és a tanítóképzők céljának alapos ismerésére is rámutat. Hogy már az olvasmányoknál rátalálunk a műfajok nagy csoportjainak egybeállítására s a történeti fejlődés feltüntetésére azt a fentebbiek után szinte fölösleg is kiemelni. Meg kell azonban emlékeznünk a prózai olvasmányokról, melyek mind a történetírás szolgálatában állanak, ez levén ezen osztály retorikai anyaga. Ez olvasmányok főként művelődéstörténeti ismereteket nyujtanak s a míg így leendő tanítónak tudományos és szakműveltségének kiegészítésére kitünő szolgálatot tesznek, formai szépségükkel mintául szolgálnak a történetírás különböző fajaira.

A könyv 324 oldallal első tekintetre kissé terjedelmesnek látszik; de ebben aránylag kevés a megtanulásra szánt anyag, a könyvnek több mint kétharmad része a növendéknek élvezetére, okulására szolgáló olvasmány, mely lelkét gazdagabbá, tartalmasabbá teszi ugyan, de túlterhelésre nem vezet. Úgy hogy teljes joggal remélhetjük, hogy ennek a könyvnek használata arra fogja segítni a tanárokat, hogy a képzőintézetekben a poétika és retorika tanítását igazán kedvessé és eredményessé tehessék. *S. J.*

*

A hazai rajzoktatás jelen állapotáról tájékoztató füzetet szerkesztett a rajztanárok orsz. egyesületének megbizásából Hollós Károly. A füzet, mely a nyáron megtartott berni rajz- és művészetoktatási kongresszus alkalmából előbb francia fordításban adatott ki és magyar nyelven az egyesület értesítőjében most jelenik meg, az elemi iskolától kezdve a rajztanárképzőig és a műegyetemig az összes iskolák — 15 iskolatipus — rajztanításáról nyujt tájékozást az érvényben levő tantervek, a tantervjavaslatok és felszerelési viszonyok mellett a rajztanárok képesítési és anyagi viszonyait és a tanítást gátló körülményeket is ismertetvén.

Hasonló tartalmú, de még szélesebb körű az a munka, melyet a nevezett tanár a Georg Friese hannoveri reálgimnáziumi tanár által kiadandó nemzetközi «Jahrbuch für den Zeichen- und Kunstunterricht» számára készített, nem csak azért, mivel a képzőművészeti szakoktatást is felöleli, hanem azért is, mert a rajzoktatók elő- és szakképzéséről, fizetési és nyugdíjviszonyairól, egyesületi és irodalmi működéséről is beszámol. A szerkesztő a beküldött munkálatot oly kiválónak találta, hogy bár a kiszabott terjedelmet tetemesen túllépi «belőle egy betűt sem akar elhagyni» és a rajztanárképző-inté-

zettől átengedett illusztrációkkal együtt «díszhelyet juttat az évkönyvben a magyar rajzoktatás ismertetésének.»

*

A testgyakorlás módszeres tanítása. Irta Szemző Lajos, a tornatanítóképző tanfolyam előadó tanára. Első sorban azoknak a szakférfiaknak és tanítónőknek szól, akik a tornatanítói képesítő oklevelet akarják elnyerni, de mindenkit érdekel, aki az utóbbi évtizedekben fellendült testgyakorlás, a sportok stb. iránt érdeklődik. A szerző régi és jeles szakember, aki teljesen uralkodik szakmáján, annak fejlődését mindig figyelemmel kisérte, s míg egyrészt nem zárkozott el a modern áramlatoktól (főleg a játékok terjesztésének búzgó szószólója), másfelől a túlzások ellenében egészséges nézeteket és elveket hangoztat. Hasonló könyv már évek óta hiányzott a forgalomból. Szemző műve hézagot pótol. A Légrády Testvérek kiadásában megjelent hét íves kötet ára 1 korona 60 fillér.

*

Az Olcsó Könyvtár új füzetei. Az *Olcsó Könyvtár*, ez a *Gyulai Pál* szerkesztette jeles gyüjtemény, amely a Franklin-Társulat kiadása, három újabb értékes füzettel gyaparodott. Az 1350—1352. sz. füzet *Keller Gottfried* híres regényét, a «*Falusi Romeo és Juliá*»-t közli *Elek Arthur* magyaros szép fordításában. Az 1357—1358. sz. «*Brassai Sámuel emlékezete*» címmel *Concha Győző* egyetemi tanár akadémiai emlékbeszédét tartalmazza, amelyben a mult század egyik legjelesebb magyarjának életét, működését és jelentőségét ismerteti. Az 1353—1356. sz. füzet *Sandeau Gyula* egyik legjobb vígjátékát közli, *La Seigliére kisasszony*»-t, *Bürner Sándor* könnyed, stilszerű fordításában. Az Olcsó Könyvtár egy-egy száma 20 fillér. Az eddig megjelent számok teljes jegyzéke bármely könyvkereskedésben ingyen kapható.

*

A «Jelesírók iskolai tára» újabb négy füzetét vettük. A Franklin-Társulat ezen becses vállalata, mely a középfokú tanításnak ma már nélkülözhetetlen segédeszköze, ismét kiváló művekkel gazdagította az iskolások irodalmát, A 87. füzet «Szemelvények a magyar klasszikus iskola költőiből» görögpótló tankönyvül van szánva a gimnázium II. osztálya számára. Szerkesztette Toncs Gusztáv. A 88-ik füzet «Szemelvények Herodotos történeti munkájából». Magyarázza dr. Vietórosz József. — A 89. füzet «Szemelvények Salamon Ferenc munkáiból», kiadta Angyal Dávid. — A 90-ik «Toldi estéje», írta Arany János, magyarázta Lehr Albert.

Ugyancsak a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg «Egyetemes történet», irta *Sebestyén Gyula*. III. kötet. Újkor. Szerzőnek a középiskolák V., VI. és VII. osztályai számára irt Egyetemes története ezzel a kötettel teljessé lett.

A Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) cs. és kir. könyvkereskedésében «Népiskolai Neveléstan» címmel dr. Weszely Ödöntől egy nagyobb munkának első füzete jelent meg, melyet a céltudatosság és világosság jellemez. E műre ha teljessé lesz, szivesen visszatérünk.

MAGYAR REGÉNYIRÓK

A legértékesebb magyar regények

egyöntetű képes kiadása hatvan kötetben.

Szerkeszti

MIKSZÁTH KÁLMÁN

aki a nagy vállalat eszméjét kidolgozta és a kötetek elé megírja az írók jellemrajzát.

A nagy magyar elbeszélő méltatja a magyar elbeszélő irodalom jeleseit.

A bevezetések sorozata együtt a magyar regényirodalom kész története.

A gyüjtemény 34 iró 54 munkáját — a magyar irodalom ötvennégy kiváló alkotását — öleli fel.

Az írók névsora:

Baksay Sándor	Fáy András	B. Kemény Zsigmond	Toldy István
Beniczkyné Bajza L.	Gaál József	Kuthy Lajos	Tolnai Lajos
Beöthy László	Gárdonyi Géza	Mikszáth Kálmán	Vadnai Károly
Beöthy Zsolt	Gyulai Pál	Nagy Ignác	Vas Gereben
Bródy Sándor	Herczeg Ferenc	Pálffy Albert	Verseghy Ferenc
Csiky Gergely	Iványi Ödön	B. Podmaniczky Frigyes	Werner Gyula
Degré Alajos	Jókai Mór	Pulszky Ferenc	Wohl Stefanie
Dóczi Lajos	B. Jósika Miklós	Rákosi Jenő	
B. Eötvös József	Justh Zsigmond	Rákosi Viktor	

Minden kötet egy-egy kiváló magyar festőművész illusztrációival.

Mindössze ezer illusztráció külön díszes műmellékletek formájában.

Tiszta, szép metszésű, könnyen olvasható *betük*. Finom, famentes *papiros*. Diszkrét izlésű, díszes *bekötési tábla*.

A «**MAGYAR REGÉNYIRÓK**» minden művelt magyar uri család örökbecsű könyvtára. A hatvan kötet félévenként *öt kötetes* sorozatokban jelenik meg. Az első sorozat (öt kötet) most hagyta el a sajtót.

Tartalma:

Csiky Gergely: Az Atlasz-család. *Illusztrálta Neogrády Antal.*
B. Kemény Zsigmond: A rajongók. Két kötet. *Illusztrálta R. Hirsch Nelli.*
Pálffy Albert: Esztike kisasszony professzora. *Illusztrálta Márk Lajos.*
Vadnai Károly: A kis tündér. *Illusztrálta Nagy Sándor.*

A 60 kötet ára előkelő kötésben 300 kor. *Törleszthető* havi 4 koronás *részletekben is. Megrendelhető bármely könyvkereskedés útján. Részletes prospektust kivánatra készséggel küld a kiadó intézet*

Franklin-Társulat
magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.

Felhivás előfizetésre.

*A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1904-ik évben — a régi zászló alatt, a régi jelszóval — **huszonötödik évfolyamát** kezdi meg. Főtörekvése: hogy tehetsége szerint hozzájáruljon nőnevelésünk nemzeti szellemben való tovább fejlesztéséhez, s hogy összekötő kapcsúl szolgáljon mindazok közt, a kik nőnevelésünknek e szellemben munkásai.*

A „Nemzeti Nőnevelés“ az egyetlen nőnevelési szakfolyóirat irodalmunkban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ a legolcsóbb pedagogiai folyóirat.

Két oly körülmény, a mely okot s módot szolgáltat folyóiratunk pártolására, mely csak tömegesebb részvétel mellett tarthatja fenn magát áldozatok nélkül.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1904-ik évben is megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) minden hónapban három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egesz évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „Nemzeti Nőnevelés“ címe alatt a VI. kerületi állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI., Bulyovszky-utca 28. sz.) küldendők.